

[Indenrigsministeren.]

strege, hvad ordføreren for socialdemokratiet og vist også andre ordførere sagde, at det er en sag, der gerne skulle behandles hurtigt her i tinget af hensyn til det valgkirkulære, der skal udsendes til kommunerne inden for en overskuelig fremtid.

Jeg vil gerne bekræfte over for hr. Jens Chr. Christensen, der anmodede om, at jeg her fra talerstolen eller på anden måde ville give udtryk for, hvordan bestemmelsen i § 43, stk. 2, egentlig skulle forstås, at bestemmelsen skal forstås således, at kandidater, der i personlige stemmer har opnået en fjerdedel af fordelingsstallet eller derover, ikke går forud for kandidater, der i personlige stemmer og listestemmer tilsammen har opnået en fjerdedel af fordelingsstallet, uanset om den lavere placerede kandidat måtte have opnået et større personligt stemmetal. Man har i sin tid ment, at ifald en kandidat i kraft af personlige stemmer og listestemmer tilsammen havde opnået den foreskrevne andel af stemmerne, burde der ikke ske spring i listens rækkefølge, og dette princip er ikke foreslået ændret i det forslag til ændring af den kommunale valglov, der foreligger her.

Jeg må give hr. Poul Dam og den radikale ordfører ret i, at der vel kunne være grund til at overveje visse ændringer i valgloven; det er der altså ikke tid til op mod det kommunale valg, vi nu står over for. Men jeg har den opfattelse, at valget i de nye stor-kommuner og de nye storamter måske også kunne give os noget indtryk af, på hvilke andre områder i valgloven det er nødvendigt at ændre.

Jeg vil til slut gerne bede om, at man i folketingsudvalget vil arbejde så hurtigt med denne sag som muligt.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, vil jeg betragte det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til folketingsbeslutning om bekæmpelse af forurening [af Kampmann m. fl.].

(Forslaget til folketingsbeslutning (nr. XVI) findes i tillæg A. sp. 1075, fremsættelsen i tidenden sp. 827).

Forslaget sattes til forhandling.

Indenrigsministeren (H. C. Toft): Jeg tror, vi alle her i salen kan være enige om, at det fremsatte forslag til folketingsbeslutning om bekæmpelse af forureningen vedrører et i det moderne samfund meget centralt problem. Spørgsmålet om forøget indsats mod forureningen har i nogen tid været genstand for betydelig offentlig interesse, og jeg mener da også, at det forholder sig sådan, at alle folketingets partier op gennem 1960'erne har beskæftiget sig med forureningens problemer i landsmødeudtalelser, i særlige konferencer og nedsatte udvalg. De synspunkter, som partierne er fremkommet med om selve forureningsproblemet, har stort set været sammenfaldende, så der er sikkert bred politisk enighed om, at her er en opgave, som det er på høje tid at finde en løsning på, og det er for så vidt beklageligt, at man ikke tidligere har etableret en effektiv indsats.

For at kunne nå det ønskede mål vil det nu være nødvendigt, at der i samfundet finder en koordineret indsats sted på en lang række områder, og bidrag til denne indsats må komme såvel fra lovgivningsmagten og kommunerne som fra private erhvervs virksomheder og enkeltpersoner. Uden en sådan samlet indsats vil det ønskede mål: bekæmpelse og begrænsning af forureningen, næppe kunne nås.

Udviklingen i det moderne industrialiserede samfund har medført, at der anvendes så mange stoffer af forskellig art og finder så mange aktiviteter sted til ulempe for omgivelserne både nær og fjern, at en bekæmpelse af forureningen vil være en af de betydeligste opgaver for samfundet i de kommende år. Disse betragtninger er jeg overbevist om at forslagsstillerne og jeg fuldt ud er enige om.

Regeringen har da også, som det fremgik

[Indenrigsministeren.]

af statsministerens tale ved folketingets åbning, arbejdet med disse problemer, og man er nået frem til, at den bedste måde at gribe sagen an på vil være at nedsætte et midlertidigt forureningsråd, der vil have følgende opgaver: at foretage en kortlægning af miljøforureningsproblemerne, at undersøge, hvilke beføjelser offentlige myndigheder har med hensyn til bekæmpelse af miljøforureningsproblemerne, og fremkomme med indstilling om, hvilke nye lovgivningsbeføjelser der bør skabes, samt hvilke foranstaltninger der umiddelbart skønnes at burde iværksættes, samt fremkomme med forslag til den organisatoriske opbygning af det fremtidige arbejde med bekæmpelse af forureningen.

Dette råd, der har amtmand K. O. Møller som formand, er nu under forbehold af bevillingsmyndighedernes tilslutning nedsat af regeringen, og i tilknytning hertil er nedsat et midlertidigt, særlig teknisk forureningsudvalg, der skal have til opgave at undersøge den eksisterende forskning om forureningsproblemer og foretage en bedømmelse af, på hvilke områder en forøget forskningsindsats vil være særlig påkrævet, og hvorledes man bør prioritere forskningsopgaverne. Udvalget skal fremsætte forslag om den fornødne koordinering af de forskellige laboratoriers arbejde, herunder eventuelt også laboratorier i andre lande, og herudover skal udvalget i øvrigt yde rådet bistand.

De opgaver, der er henlagt til det midlertidige forureningsråd og det til dette knyttede tekniske forureningsudvalg, dækker i alt væsentligt de problemer, som er indeholdt i det fremsatte forslag til folketingsbeslutning. Jeg må derfor være af den opfattelse, at det er rigtigst, at man foreløbig afventer resultatet af forureningsrådets arbejde, inden man i folketinget træffer beslutning af videregående rækkevidde på dette område.

Jeg vil dog gerne på den givne foranledning knytte nogle bemærkninger til visse af de i forslaget fremhævede enkeltheder.

Med hensyn til bemærkningerne om omlægning af den hidtidige administrative inddeling vil jeg gerne sige, at jeg tvivler lidt på, om det vil være hensigtsmæssigt at oprette et nyt direktorat, et forureningsdirektorat, henhørende under ét bestemt ministerium.

Oprettelse af et sådant forureningsdirektorat eller et andet centralt administrativt organ til at tage sig af forureningen i sin helhed vil utvivlsomt medføre betydelige vanskeligheder ved fastsættelsen af organets kompetence over for allerede eksisterende forvaltningsorganer. Man må her være opmærksom på, at forurening vedrører en lang række materielle emner, og når disse emner i øvrigt fortsat skal administreres af de hidtidige forvaltningsorganer, idet f. eks. justitsministeriet beskæftiger sig med det materielle emne biler, vil det både være naturligt og også administrativt mest praktisk, at justitsministeriet har ansvaret for de regler, som gælder om forurening og støj hidrørende fra biler. Men det vil naturligvis være nødvendigt, at fagministeren modtager vejledning og rådgivning fra personer, evt. fra et særligt organ, som har særlig indsigt i forureningsspørgsmål, om, hvilke foranstaltninger der vil være mest hensigtsmæssige for at begrænse forureningen på det pågældende område.

Oprettelse af et egentligt forureningsdirektorat vil derfor efter min mening kunne skabe et nyt vanskeligt koordineringsproblem. Organets etablering vil i sig selv virke forsinkende på gennemførelsen af de ønskede foranstaltninger og medføre en u hensigtsmæssig dobbeltadministration, som vil betyde en yderligere belastning af administrationsapparatet. Endelig må man være opmærksom på, at der ikke er nogen naturlig saglig sammenhæng mellem mange forureningsproblemer, således at der hverken er nogen logisk eller praktisk fordel ved at samle dem i én administrationsgren.

Jeg skal imidlertid ikke her lægge mig fast på nogen bestemt opfattelse eller tage endelig stilling til den administrative opbygning. Lad nu det midlertidige forureningsråd tage fat på opgaverne; så kan vi se, hvilke forslag disse eksperter kommer frem til.

Om forslaget vedrørende ensartede, landsomfattende regler til afløsning af de lokale sundhedsvedtægter samt forslaget om oprettelse af amtssundhedskommissioner kan jeg sige, at jeg ikke er uenig i de betragtninger, der findes i forslaget og i bemærkningerne hertil. Men da disse spørgsmål for tiden er til behandling i indenrigsministeriets kommission vedrørende den offentlige hygiejne m. m., der har stiftamtmand Lund-

[Indenrigsministeren.]

steen som formand, vil det næppe være hensigtsmæssigt, at folketinget nu træffer beslutning på dette område.

Jeg kan dog oplyse, at det må forventes, at kommissionen netop vil fremkomme med forslag om oprettelse af amtssundhedskommissioner samt forslag om landsomfattende sundhedsforskrifter, således at de hidtidige sundhedsvedtægter vil kunne ophæves.

Vedrørende de i forslaget nævnte konkrete foranstaltninger mod luftforurening, vandforurening, unødvendig støj og forslag om andre beskyttelsesforanstaltninger vil jeg gerne sige, at det netop er på de her fremhævede områder, at indsatsen må koncentrereres.

Jeg vil dog gerne fremhæve, at man allerede på en række af disse områder har iværksat forskellige arbejder. Jeg kan således nævne, at det af indenrigsministeriet nedsatte udvalg om forurening fra nedgravede olietanke nu er ved at afslutte sit arbejde, således at nye, skærpede regler formentlig vil kunne træde i kraft den 1. april 1970.

Det af indenrigsministeriet nedsatte støjudvalg har over for mig anbefalet — og jeg har ladet det gå videre til forureningsrådet — at man fremmer et af Dansk Ingeniørforening fremsat forslag om oprettelse af en permanent støjkommission, der vil kunne tage sig af de grundlæggende støjproblemer, herunder spørgsmålet om fastsættelse af maksimalværdier for ekstern industristøj.

Justitsministeriet har for nylig gennemført nye regler om støj fra motorkøretøjer, og justitsministeriet har ligeledes iværksat et udvalgsarbejde om luftforurening hidrørende fra motorkøretøjer.

Spørgsmålet om kontrol med importerede levnedsmidler, der er meget kompliceret, overvejes for tiden i indenrigsministeriet og i statens levnedsmiddelinstitut og vil senere blive forhandlet også med toldvæsenet.

Endvidere vil jeg minde om, at der i foråret 1969 er vedtaget en ny vandløbslov og en ny vandforsyningslov, der træder i kraft 1. april 1970. Gennemførelse af disse to love vil bevirke en væsentlig nedsættelse af risikoen for forurening af grundvandet og vandløbene.

Tanken i det foreliggende forslag til folketingsbeslutning om ved planlægning at afbøde gener fra f. eks. lufthavne og motor-

veje er ikke ny, og der er ved byplanlægning og ved byudviklingsplaner i vidt omfang tilvejebragt sådanne friholdelser, at generne skulle være reduceret til det, som man for tiden anser for rimeligt. Men i adskillige tilfælde møder man uheldige forhold, f. eks. fordi en motorvej er blevet anlagt ved eller igennem eksisterende bebyggelse. Forslaget om en plan i forbindelse med sådanne anlæg forekommer tiltalende, idet man herved får klarlagt, hvilke arealer der støjrammes; det vil derfor være rimeligt at arbejde videre med tanken, men det bliver nødvendigt nærmere at overveje, hvem der skal bære udgifterne ved eventuelle foranstaltninger, og hvordan man bl. a. skal udlægge og vedligeholde bæltet langs motorvejene til afbødning af motor- og vejstøj.

Den i juni 1969 gennemførte by- og landzonelov vil give støtte for adskillige hensigtsmæssige foranstaltninger i så henseende, men vil næppe kunne klare motorvejsproblemet på tilfredsstillende måde.

Med hensyn til de betragtninger om de økonomiske problemer i forbindelse med forureningsbekæmpelsen, som er indeholdt i bemærkningerne til forslaget, kan jeg sige, at jeg i princippet må være enig i det synspunkt, at udgifterne ved begrænsning af forurening principielt bør bæres af den, der forårsager forureningen. Dette er også det almindeligt gældende princip i dag. Jeg kan således som eksempel henvide til, at udgifterne ved renovation bæres af de enkelte grundejere, idet udgiften normalt afholdes af kommunerne og opkræves sammen med de kommunale ejendomsskatter.

Med hensyn til kloakering og rensningsanlæg gælder normalt det samme, idet udgifterne af den nedsatte landvæsenkommission fordeles mellem grundejerne, ofte således at kommunerne finansierer arbejdet og opkræver beløbet hos grundejerne over en årrække. Et sådant samvirke mellem det offentlige og de private er givet nyttigt, idet det muliggør igangsætning af nye almene foranstaltninger, uden at udgifterne bliver uoverkommelige for den enkelte.

I øvrigt vil jeg gerne om de økonomiske spørgsmål sige, at de udgifter, der er forbundet med gennemførelse af en række af de foreslåede konkrete foranstaltninger mod forureningen, er så betydelige, at det vil være nødvendigt at samordne indsatsen med

[Indenrigsministeren.]

den almindelige økonomiske politik for at undgå, at gennemførelse af foranstaltninger skal få uheldige virkninger på den økonomiske udvikling. Det må i denne forbindelse fremhæves, at væksten i industriproduktionen er en meget betydelig faktor for den økonomiske udvikling, samt at nogle af de foreslåede generelle foranstaltninger, f. eks. nedsættelse af svovlindholdet i olie til maksimalt 1 pct., vil påvirke konkurrenceevnen gennem forøgelse af driftsudgifterne, også indirekte, for virksomheder, der ikke forurener. Udgifterne vil alt efter karakteren af de foreslåede foranstaltninger falde på såvel den offentlige som den private sektor; bl. a. af den grund er forslaget om at dække omkostningerne gennem en forureningsafgift ikke særlig hensigtsmæssigt. Der kan også være grund til at nære tvivl om, hvorvidt det inden for rimelige administrative rammer vil være muligt at tilrettelægge og gennemføre en forureningsafgift efter hensigtsmæssige kriterier.

Gennem afvikling af importrestriktionerne for industrivarer i løbet af den seneste halve snes år er dansk industri på hjemmemarkedet blevet udsat for skarp konkurrence fra udenlandsk industri. Hensynet til industriens konkurrenceevne er derfor kun delvis tilgodeset gennem forslaget om, at forureningsafgiften skal refunderes ved eksport, så længe der ikke er pålagt industrien i udlandet tilsvarende omkostninger. En refusionsordning begrundet i en rimelig hensyntagen til industriens konkurrenceevne må derfor nødvendigvis også omfatte den industri, der på hjemmemarkedet konkurrerer med udenlandsk industri. Det vil i praksis betyde, at den helt overvejende del af industrien bør være omfattet af en refusionsordning.

Som jeg har peget på, er der igangsat en række forberedende arbejder på forskellige områder, hvis resultater man snart må forvente. Den videre indsats på forureningsområdet og spørgsmålet om den rette organisatoriske opbygning bør efter regeringens opfattelse foreløbig behandles af det netop nedsatte forureningsråd, før man i folketinget træffer endelig beslutning på disse områder. Rådets arbejde må, så vidt jeg kan se, resultere i, at der fremsættes lovforslag med henblik på en koordineret

indsats mod forureningen. Resultaterne af hygiejnekommisionens arbejde, der vil medføre en ændring af de hidtil gældende regler om sundhedskommissioner og sundhedsvedtægter, vil ligeledes blive forelagt for folketinget i form af lovforslag, indeholdende helt nye og tidssvarende regler.

Ordføreren for forslagsstillerne (Kampmann): Indledningsvis må det slås fast, at vi allerede i dag har visse regler, der regulerer omfanget af den tilladelse forurening. Men den stærkt forøgede befolkningstæthed, den stigende industrialisering og den tekniske udvikling, som har skabt vores velstandsstigning i de senere år, har samtidig skabt betydelige forureningsproblemer. Det må derfor være rigtigt at betragte omkostningerne ved bekæmpelsen af forureningen som nødvendige omkostninger for at opnå og fastholde velstandsstigningen. Men vi må også erkende i dag, at reglerne ikke er fulgt med udviklingen, og at vi i dag står i den situation, at en yderligere skærpelse af reglerne er nødvendig, hvis vi ikke midt i vores velstand i dag totalt skal ødelægge naturen og forårsage uheldbedelige skader for mange mennesker.

Socialdemokratiets forslag til bekæmpelse af forureningen falder i tre dele. For det første en forøget administrativ indsats, for det andet en mere intensiv forskningsmæssig indsats, og for det tredje umiddelbare foranstaltninger til bekæmpelse af forskellige former for forurening. Disse forslag har den fordel — og det overser indenrigsministeren — at de kan gennemføres med det samme uden at afvente yderligere administrativ koordinering og forskningsmæssige initiativer.

Det er jo ikke første gang, socialdemokratiet i folketinget har fremsat forslag om en administrativ koordinering som betingelse for en yderligere bekæmpelse af forureningen. Allerede ved behandlingen af naturfredningsloven sidste efterår fremførte socialdemokratiet ønsket om at etablere et fælles direktorat for naturfredning og forureningsbekæmpelse. Dette forslag indgik i udvalgsarbejdet, men det var meget vanskeligt for socialdemokratiet at skabe lydørhed over for sine synspunkter, og i udvalgets endelige betænkning slap kun relativt uforpligtende bemærkninger med.

[Kampmann.]

Generelt må det siges, at de bestående regler er utilstrækkelige, at de ikke er tilstrækkeligt koordinerede, og at det administrative system er uhensigtsmæssigt. Endelig ser man i mange tilfælde, at de gældende regler ikke overholdes. Det er derfor en forudsætning for en mere effektiv bekæmpelse af forureningen, at de eksisterende regler moderniseres og samordnes, og at man sikrer, at reglerne overholdes. Vi forestiller os derfor i fortsættelse af de tanker, som regeringen har haft med oprettelsen af forureningsrådet, at der bør gennemføres en koordinering og en samling af administrationen af beslægtede forureningsområder på det centrale plan. Disse funktioner må samles i et direktorat, som sorterer under et ministerium, der i øvrigt beskæftiger sig med lignende problemer. Det må understreges, at vi hermed ikke har foreslået eller forestillet os yderligere ansættelse af nyt personale, idet vi regner med, at man ved en samling af administrationen vil kunne udnytte det allerede ansatte personale væsentligt bedre.

Det må konstateres, at vi med henblik på en mere energisk bekæmpelse af forureningen ofte mangler tilstrækkelig viden. Vi kender af og til problemets eksistens, men må på den anden side erkende, at vi ikke ved tilstrækkeligt til at fastlægge de mest hensigtsmæssige regler. Det kan enten skyldes, at vi ikke kender til eksisterende forskningsresultater fra udlandet, eller at forskningen på det pågældende område ikke er tilstrækkelig udviklet. På denne baggrund foreslår vi oprettet et centralt forsknings- og informationsinstitut til at råde bod på vor manglende viden. Det må også her understreges, at vi med forslaget ikke tænker en meget stor institution oprettet. Institutionens opgave må være at koordinere den forskning, som allerede i dag foregår inden for forureningsbekæmpelsen, men som er spredt på en lang række forskellige områder.

En anden hovedopgave må være at

samle allerede eksisterende forskningsresultater, som er opnået herhjemme, eller som er fremkommet i udlandet. I denne forbindelse må man sikre, at den nødvendige viden kanaliseres videre til de rette instanser.

Men forskningsinstituttet må også påtage sig en omfattende informationsopgave. Oplysning om den stigende forurening og om mulighederne for at bekæmpe denne er helt nødvendig for at skabe den nødvendige lovmæssige baggrund for de foranstaltninger, som må gennemføres, selv om det i første omgang vil komme til at koste penge. Institutionen må også have til opgave at sikre uddannelsen af det nødvendige antal af forureningsteknikere, idet vi på dette område er sørgeligt underforsynet.

Instituttet må knyttes nært til forureningsdirektoratet og det pågældende ministerium, idet det er helt afgørende, at ny viden om forskningsresultaterne hurtigst muligt når frem, så de kan anvendes umiddelbart.

Om forslagets tredje del gælder det, at vi allerede på en række områder har en betydelig viden, hvorfor foranstaltninger umiddelbart kan sættes ind og ikke behøver at afvente forureningsrådets overvejelser.

Det har været glædeligt at konstatere, at den offentlige mening i høj grad har udvist interesse for bekæmpelsen af forureningen, og indenrigsministeren må ikke overse, at den bedste måde at støtte og udbygge denne interesse på er, hvis vi straks fra starten sørger for at fremskaffe de forbedringer, som offentligheden længe og med rette har krævet. De aktuelle foranstaltninger omfatter indgreb mod luftforurening, vandforurening, mod unødvendig støj, mod anvendelsen af giftstoffer både i mad og ved bekæmpelsen af skadedyr, ukrudt osv., og endelig ønsker vi gennemført mere ensartede regler om renholdelsen af de frigivne strande og skove, ligesom vi ønsker undersøgt spørgsmålet om anvendelsen af engangsemballager. Jeg skal til de enkelte punkter i denne forbindelse henviser til

[Kampmann.]

den detaljerede gennemgang i bemærkningerne til forslaget.

Det er helt utvivlsomt, som også indenrigsministeren var inde på det, at spørgsmålet om fordelingen af omkostningerne ved bekæmpelsen af forureningen har pådraget sig og fortsat vil pådrage sig betydelig politisk interesse. Man må først slå fast, at endnu har intet land kunnet beregne de nøjagtige omkostninger ved en bekæmpelse af forureningen. Det skyldes, at de må beregnes netto. For det enkelte menneske kan bekæmpelsen i første omgang måske føles som en ekstra udgift enten betalt direkte eller indirekte gennem samfundets kasser og ved en forhøjelse af forbrugerpriserne. Men ved en total eller mere samfundsmæssig betragtning dukker kolossale besparelser op, som kun vanskeligt kan opgøres. For det første vil en del af vore affaldsprodukter kunne udnyttes økonomisk fordelagtigt, og nedbrydelsen af en række værdier, f. eks. gennem korrosion, vil blive begrænset. For det andet vil antallet af sygedage forårsaget af forurening også blive reduceret med en nedgang i udgiften til sygdomsbekæmpelse og en forøget arbejdsindsats til følge. Hertil kommer — det kan vi heller ikke overse — at en række værdier ikke umiddelbart kan opgøres i kroner og øre. Her tænker jeg på adgangen til uforstyrret at nyde naturværdierne, større muligheder for at koble af i fritiden osv.

Jeg vil imidlertid gerne her ved første behandling gøre nogle uddybende bemærkninger om, hvordan vi kan dække omkostningerne ved bekæmpelsen af forureningen. Udgangspunktet må være, og det har vi fremhævet i forslaget, at den, der forurener, må betale for rensningsprocessen. I visse tilfælde vil det være mest praktisk, at den enkelte betaler direkte, f. eks. ved anvendelsen af udblæsningsgasefterbrændere på biler og ved at lægge en særlig progressiv afgift på støj, der går ud over, hvad der er teknisk nødvendigt. I andre tilfælde vil det være billigst og mest rationelt, at bekæmpelsen foretages kollektivt, altså på samfundsmæssig basis; i stedet for at hver enkelt husholdning selv skal foretage en rensning af spildevandet, vil det være rimeligt, at kommunen påtager sig den opgave,

som det i stort omfang også er sket. Herved får man også mere hånd i hanke med, at opgaverne overhovedet bliver løst. Og i stedet for at kontrollere sodindholdet og fyringsoliens svovlindhold ved hver enkelt parcellusejers oliiefyr, samtidig med at man sikrer sig mod forurening fra de nedgravede olietanke, vil det være mere praktisk, at man gennem lovgivningen indfører incitamenter til, at de fleste mulige vil overgå til en kollektiv husopvarmning gennem fjernvarme; også herved vil den nødvendige kontrol blive lettet.

Et forbud mod den stigende anvendelse af gift i vore daglige fødevarer, uanset om det sker direkte som f. eks. gennem cyklemat, gennem farvestoffer osv. eller indirekte f. eks. ved sprøjtegifte i afgrøderne eller blyindholdet fra benzinen i kornet langs vejene, vil utvivlsomt for producenterne give argumentation for en forhøjelse af forbrugerpriserne. Det vil i denne forbindelse være nødvendigt for monopoltilsynet i samarbejde med forureningsteknikere nøje at gennemgå for hver eneste vare, hvorledes de anvendte giftstoffer kan erstattes med andre, samt at undersøge, hvilke omkostningsmæssige konsekvenser en sådan ændring vil give anledning til. Og den fremgangsmåde må vi anvende, uanset om det drejer sig om nye eller eksisterende produkter.

Når det drejer sig om omkostninger for virksomhederne, må man nødvendigvis sondre mellem de eksisterende og de kommende virksomheder. For de nye virksomheder må man fastlægge regler om totalrensning, hvor dette overhovedet er teknisk muligt. Problemet vil jo i denne forbindelse oftest være en forurening af vand eller luft.

Hvis man følger dette hovedsynspunkt, må det betyde, at det som vilkår for igangsættelsen af en ny virksomhed må fastlægges, at de fornødne rensningsanlæg skal være indeholdt i tegningerne til det nye projekt, eller sagt med andre ord, man må opfatte omkostninger til rensningsanlæg på lige fod med alle andre produktionsomkostninger. Heraf følger også, at disse omkostninger afskrivningsmæssigt må klassificeres således, at de i øvrigt gunstige afskrivningsregler kan anvendes.

For de eksisterende virksomheder er problemstillingen noget anderledes. Natur-

[Kampmann.]

ligvis må grundsynspunktet om at gøre rensning obligatorisk fastholdes også for disse virksomheder, med de samme gunstige afskrivningsregler. Men man vil her risikere at støde på virksomheder, som ikke har økonomisk mulighed for, hvis en rentabel drift skal fortsætte, at installere de fornødne rensningsanlæg, uanset hvor gunstige afskrivningsregler vi har. Hvis man her slækkede på kravene til rensning, kunne en stor del af den øvrige indsats være forgæves. Hvis man på den anden side pålægte disse virksomheder økonomiske udgifter til den teknisk højest mulige rensning, kunne konsekvensen blive lukning af virksomheden med deraf følgende produktionsfald og tab af arbejdspladser.

Konklusionen af disse betragtninger må være, at det af samfundsmæssige grunde kan være nødvendigt med statstilskud til enkelte former for rensning. Det kan ikke være rigtigt med et statstilskud på 100 pct. ud fra princippet om, at den, der forurener, skal betale rensningen. I stedet kunne man operere med såkaldt stimulerende statstilskud, således at man gjorde det mere attraktivt for virksomhederne at nå op på den højest mulige rensningsgrad.

Jeg er fremkommet med disse betragtninger, fordi de økonomiske spørgsmål i høj grad er inddraget i debatten og formentlig vil optage en stor del af det kommende udvalgsarbejde. En hovedmotivering for, at socialdemokratiet har fremsat sit forslag, har netop været nu at skabe baggrund for en handling til bekæmpelse af forureningen.

Der har været talt mange store, smukke og positive ord fra alle sider om nødvendigheden af at bekæmpe forureningen, og indenrigsministeren har også i dag bidraget hertil. Men her som på så mange andre områder har der manglet den fornødne handling bag ordene. Med det forslag, som socialdemokratiet har fremsat, er der en mulighed for, at det ikke alene bliver ved ordene, men at handling følger. Det haster meget.

Formanden: Efter derom fremsat anmodning vil jeg gerne gøre opmærksom på, at talletiden under denne forhandling er forlænget til maksimalt 13 minutter.

Knud Bro: Det er i sandhed en meget stor opgave, regeringen har påtaget sig, når den er gået ind i felttoget mod forureningen. Det er også en meget stor opgave, der hviler på indenrigsministeren. Jeg vil i den forbindelse sige, at indenrigsministeren skal ikke blive for ked af hr. Kampmanns slutbemærkninger: han kan trøste sig med lindedanseren's ord i Sankt Hansaftens Spil.

„Og spørger så Sankt Peder: Hvad har du gjort?

svarer jeg schweizeren: Ikke stort, men hvad har de andre bengler da gjort?“

Det problem, vi nu taler om, er først og fremmest et problem om den menneskelige hygiejne. I skolen lærte man os, at i middelalderen var folk nogle grise, som ikke vaskede sig, og når de stod op om morgenen, så smed de natpotten ud i rendestenen, som flød lystigt med ting og sager gennem byen. Ak ja, man kan fortolke linjerne „dejlige Øresunds natdunkle blå“, som man vil, men i virkeligheden er det jo nøjagtigt det samme, vi gør. Øresund er vor tids rendesten, hvor vi smider potten ud, så det batter. Om sommeren kommer folk så til stranden og ser, hvad det er, vi har gjort ved dette sund, og bliver vrede, og nogle ihærdige journalister påtager sig år efter år at samle protestskrivelser sammen, og nogle gange, når der er nok af dem, så når det hele op i magistraten, og så forlænger de ledningerne, som går ud i Sundet. På den anden side bor svenskerne; de har også nogle ledninger, og man kan måske forudse, at på et eller andet tidspunkt mødes de. Det er en side af det nordiske, jeg ikke bryder mig meget om.

Det spørgsmål, vi taler om her i dag, er først og fremmest et spørgsmål om vor tids indstilling til hygiejne, til renlighed. Til vands, til lands og i luften griser vi til i en målestok, som de færreste er klar over. Vi har i sandhed levet op til mottoet: „Naturen, det billige skidt.“

Men det vil koste at rette op. Da man i USA standsede tilførslen af alt affald fra kloakker o. lign. til floden Potomac; regnede videnskabsmænd ud, at det ville tage 75 år, inden denne flod var tilbage i sit naturlige leje. I slutningen af 1800-tallet samlede man en dunk petroleum op i en lille hollandsk by, der hedder Langeott,

[Knud Bro.]

og man lagde den op på markedspladsen, hvor den lækkede og løb ned i undergrunden. Da man i 1950'erne undersøgte, om man nu kunne bruge vandet i det område, viste det sig, at det stadig var fordærvet.

Det vil altså sige, at det, vi ødelægger i dag, kan ikke rettes op i generationer. Hr. Kampmann kommer aldrig til at fiske i en ren Gudenå, men måske kan hans børnebørn komme til det, hvis han kan overtale dem i Silkeborg til at holde op med at hælde alt deres skidt og møg ud i Silkeborgsøerne.

Dette er ikke noget nyt. Da vi diskuterede det i 1964, fremhævede jeg på mit partis vegne, at dette er et af de næsten uoverskuelige problemer, der følger af det moderne samfund. På vort initiativ nedsatte man det stående forskningsudvalg og samarbejdsudvalget mellem mellem forskere og folketingsmedlemmer. Jeg skylder ved denne lejlighed at mindes hr. Julius Bomholts meget dygtige og viljefaste arbejde for dette, for det er jo noget helt enestående blandt parlamenter. Det bygger på den grundtanke, som der må bygges videre på, at vi simpelt hen må vide noget mere om konsekvenserne af det moderne samfund, vi bygger op. Det, vi behandler i dag, er netop et eksempel på, at politik for ofte bliver et bagefter-arbejde. Vi er for ofte for sent på færde. Nu står vi midt i det hårde arbejde med at udbedre det, som vi burde have forhindret i at ske. Til gengæld kan vi nu glæde os over, at befolkningen er med os. 84 pct. satte bekæmpelse af forurening øverst på ønskesedlen ifølge Observa, og jeg tror faktisk, at denne sag, bekæmpelsen af forureningen — eller lad os kalde den det positive: det menneskelige miljø — mere end nogen anden sag bliver 1970ernes udfordring.

Hvad er da målet på lang sigt? Det er at genskabe vore rekreative områder, søerne, åerne, strandene og luften, at skabe et miljø, der er rent og sundt, at forebygge i stedet for at helbrede, når faren er akut. Det er målet, hverken mere eller mindre.

Men jeg vil også gerne sige, at dette kræver lang tids arbejde, og det kræver vidtgående økonomiske ofre. Vi har hidtil i dette spørgsmål måttet kæmpe mod dem, som sagde, at er man træt nok, så kan man også

sove i snavset halm. Men nu skal vi også til i dette spørgsmål at passe på de sidste dages hellige, der kan klare hovedrengøringen inden jul.

Jeg vil gerne fremhæve én ting, som er en forudsætning for, at dette spørgsmål kan løses, nemlig en mentalitetsændring i befolkningen. Det er det, DSB har udtrykt meget klart, når de visse steder skriver: „De bedes efterlade toilettet i den stand, hvori De ønsker at forefinde det.“ Man bedes efterlade naturen i den stand, hvori man ønsker at forefinde den.

Jeg tror, man skal gå helt ned til skolerne, hvis man vil etablere et miljøværn. Det skal være et fag i skolen at værne om det menneskelige miljø. TV, måske skole-TV, skal tage det op og lære os, hvad der sker, når vi handler, som vi gør. Giv gymnasierne apparater — det koster ikke så forfærdelig meget — hvormed man kan måle luftens forurening, engager overalt, hvor det er muligt, for det er mennesker, der skal holde rent. Dertil kommer, at det er nødvendigt at udanne folk, som kan tage sig af forureningsproblemernes tekniske side.

Ministeren har redegjort for regeringens arbejde og redegjort for, hvordan man vil gribe dette felttog an. Jeg skal ikke sige meget om det, men bare sige, at jeg betragter det som meget centralt, at man har nedsat et regeringsudvalg først med ministeren som formand og siden har etableret det midlertidige forureningsråd og det midlertidige tekniske forureningsudvalg. Jeg mener, at man hermed opfylder de intentioner, man fra forslagsstillernes side har med stykke 2.

Det formål, man har med disse råd og udvalg, er for det første at kortlægge forureningsproblemerne, for det andet at undersøge problemerne. Måske også forskning, men jeg vil gerne fremhæve som noget centralt, at det er mere væsentligt med forsøg end med forskning, og jeg vil bede ministeren om ikke at følge den ofte gentagne forskningspolitik her i landet, at vi begynder forfra hver gang. Hvis det viser sig, at svovl i lungerne er farlig for en englænder, så tror jeg, ministeren kan stole på, at det er det også for en dansker. For det tredje må vore muligheder for at gribe ind kortlægges, og for det fjerde må man organisere det, der skal ske. Herunder tror jeg i øvrigt at amts-

[Knud Bro.]

sundhedskommissionerne vil være en rigtig tanke, og ligeledes landsomfattende sundhedsforskrifter.

Derimod må jeg sige, at jeg har ikke ret megen fidus til direktoratstanken. Dels er emnet så vidt, at det jo stort set spænder over alle ministerier, måske med undtagelse af kirkeministeriet, dels — og det mener jeg som en principiel administrativ betragtning — vil et direktorat i sager af denne karakter, hvor problemet ofte er, at de går på tværs af ministerierne, ikke have nogen gennemslagskraft. Det vil ikke være i stand til at formidle et samarbejde mellem ministerier; det vil blive en hund i et spil kegler.

Om detailforslagene skal jeg ikke sige meget ved denne lejlighed. Det er jo mestendels opvarmet kål, men det kan også være godt, og meget af det er jeg enig i. Der er i folketinget en bred enighed om at tage fat fra en ende af. Vi ved, det er en opgave, der tager tid, og vi ved, den koster. Men vi ved også, at den vil tjene sig ind på mange måder, også i kroner og øre for de skeptiske. Den kunstgødning, der kommer ud af biologiske rensningsanlæg og ødelægger vandløb med grønkål og andemad, kan landmændene få til deres marker. Affaldsstofferne fra luften kan nyttiggøres, så de ikke nedbryder materialer, som vi anvender, lige fra jern til nylonstrømper. Vi vil spare i sygedage, og sådan kunne vi blive ved. Men først og sidst får vi et velvære, der er ubetaleligt.

Jeg vil ved denne lejlighed gerne udtrykke en tak til de organisationer og enkeltpersoner, som har ofret mange kræfter på at orientere os, endog før vi bad derom, og til dem, der har skrevet og sagt år ud og år ind: den er gal, før nogen ville høre på dem. Der er nu al grund til samarbejde her i tinget. Lad os i udvalget komme med al den inspiration til forureningsrådet, vi kan. Enhver god idé er god, uanset hvor den kommer fra. Jeg tror, alle partier her i salen har lange lister over ting, der kan gøres, og ting, vi ønsker gjort. Lad os tage dem med i udvalget, og lad os sende inspirationen videre.

Og så vil jeg i øvrigt håbe, at folk vil skrive til deres lokale folketingsmedlemmer eller sende dem billeder af skidtet, sådan at vi kan få en inspiration herind også udefra, for til syvende og sidst er dette en folkesag.

Niels Jørgen Nielsen: Med den stigende befolkningskoncentration og den rivende tekniske udvikling kan det ikke være andet, end at spørgsmålet om en målbevidst miljøpolitik trænger sig mere og mere på. Effektivitet i produktion og i omsætning er jo ikke et mål i sig selv, og derfor må vi interessere os for de uundgåelige negative sider ved den moderne erhvervsudvikling, og hertil hører forurening af vore omgivelser.

Vi mener i venstre, at vi trænger til en øget indsats såvel over for luftens forurening og den tiltagende støjplage som over for vandforurening under alle dens forskellige former. Vi er også parat til en indsats over for den stærke tendens til at grise naturen til med affald. På levnedsmiddelområdet må det meget beklages, at miljøforskning er kommet så langt bag efter den naturvidenskabelige og den tekniske udvikling. Men inden for dette område finder jeg det i øvrigt direkte misvisende at tale om forurening, da det som oftest ikke drejer sig om biprodukter eller affaldsstoffer, men tværtimod om en målbevidst positiv udnyttelse af naturvidskaben og den tekniske udvikling. Opgaven på dette område er ikke at frigøre os for de moderne kemikalier, men at lære os at leve med dem på en fornuftig måde, så vi kan udnytte deres store muligheder uden at komme galt af sted på grund af den risiko, som fremskridt på ethvert område altid indebærer. Her er det ikke blot på forskningsområdet, men også med hensyn til oplysning, at vi er meget bagefter, og det sidste er vel den væsentligste årsag til, at overtroen på dette område stadig trives meget frodigt i selv såkaldt oplyste sind. Det er ikke en skrækkampagne, her er brug for, men en virkelig nøgtern forbrugeroplysning.

Ved en konference om forureningsproblemerne, som venstre holdt sidste vinter, gik vi ind for et koordinerende organ for at effektivisere forureningsbekæmpelsen, og det samme synspunkt har alle partier givet udtryk for i betænkningen vedrørende naturfredningsloven. Det er venstres opfattelse, at det af indenrigsministeren nedsatte forureningsråd med tilhørende sekretariat og med bistand fra et særligt teknisk og sagkyndigt forureningsudvalg vil være velegnet til at fremme den ønskede koordinering.

Vi mener derfor ikke, det vil være hen-

[Niels Jørgen Nielsen.]

sigtsmæssigt at oprette det i det foreliggende forslag til beslutning foreslåede forskningsinstitut. Jeg har nok set i bemærkningerne, at det ikke er meningen, at dette forskningsinstitut skal drive forskning. Den anførte benævnelse er altså både ulogisk og også noget vildledende, men der kunne jo nok findes et mere rammende navn, så var det problem klaret. Af større betydning er det, at i hvert fald jeg er noget skeptisk over for nogle af de opgaver, som er tiltænkt et sådant institut. Det gælder både formulering af forskningsopgaver for allerede eksisterende institutioner og indsamling af forskningsresultater fra udlandet. Der er brug for en øget forskning på mange af disse områder. I adskillige tilfælde mangler vi viden om, i hvor høj grad eller i hvor ringe udstrækning de forskellige affaldsstoffer er en risiko for helbred og trivsel. Udformning af forskningsopgaver forudsætter imidlertid speciel videnskabelig uddannelse og viden, som den enkelte i almindelighed kun vil være i besiddelse af inden for et begrænset område, og derfor kan det næppe anses for hensigtsmæssigt at henlægge udformning af sådanne opgaver til et alsidigt og bredt anlagt institut.

Hvad den foreslåede tilvejebringelse af udenlandske resultater angår, må det formodes, at forskerne inden for de specielle områder har den letteste og den bedste adgang til udenlandske kollegers arbejdsresultater. I yore dage er det internationale samarbejde så stærkt udbygget, at man vanskeligt kan tænke sig, at et institut som det her omhandlede skulle have mulighed for at tilvejebringe materiale, som hjemlige forskere inden for det pågældende område ikke allerede var bekendt med eller i hvert fald let kan gøre sig bekendt med uden omvejen om ad et alsidigt institut.

Jeg vender tilbage til forureningsrådet. Indenrigsministeren har allerede gjort rede for de opgaver, som er tillagt dette råd. For det første en kortlægning af forureningsproblemerne, noget, vi i allerhøjeste grad trænger til. For selv om Danmark kun er et lille land, så ved vi fra de spredte undersøgelser, der foreligger, at der, både når det gælder luftforurening, og når det gælder vandforurening, er store variationer fra det ene om-

råde til det andet. Vi ved også, at det ikke er på alle områder, at den moderne teknik forøger forureningen; røgdudvalgets undersøgelser i København har vist, at støvfaldet visse steder i 1965 kun var halvt så stort som 20 år tidligere. Den væsentligste årsag er nok det askeholdige brændsel, man var henvist til i 1940'erne, men afskaffelse af de mange husholdningsfyre til fordel for fjernvarme vil virke i samme retning, og ikke mindst vil elektriciteten som energikilde betyde en formindskelse af støvfaldet.

For luftens svovlindhold er udviklingen desværre gået i den modsatte retning, og ved enkelte målinger har svovlindholdet nu vist sig så højt, at der visse steder her i København må regnes med et månedsgennemsnit, der giver anledning til betænkeligheder. Det stigende svovlindhold er vel nok også den væsentligste årsag til den konstaterede forøgelse af nedbørens surhedsgrad, hvis skadelige følger bl. a. viser sig ved en øget korrosion af metaller, som udsættes for luftpåvirkning, bl. a. biler. Her er et af midlerne formindskelse af svovlindholdet i luften ved at benytte olie med mindre svovlindhold — det er jo teknisk muligt, selv om det koster noget. Bedre røgfiltre og hensigtsmæssig skorstenshøjde vil også være vigtige foranstaltninger til at formindske svovlindholdet.

Støjproblemet er alle vel enige om bør have en fremtrædende plads i overvejelserne ved projektering af motorveje, boligbyggeri, støjende industrier m.v., og endvidere bør der fastsættes regler til beskyttelse af rekreative områder.

Vandforureningsproblemerne hænger nøje sammen med byernes vækst og de mest vandforbrugende industrivirksomheders placering. Derfor vil en kortlægning også på dette område være meget nyttig ved vurdering af den nødvendige indsats på såvel lokal basis som landsbasis.

Jeg kan som et yderligere initiativ fra venstres konference nævne et forslag om, at der på næste års finanslov afsættes et beløb til en international konkurrence vedrørende mindre tekniske enheder til rensning af spildevand. En effektiv rensning af Danmarks spildevand med de traditionelle spildevandsanlæg er anslået at ville koste omkring 5 milliarder kr. Det synes nok værd

[Niels Jørgen Nielsen.]

at undersøge, om der ikke kunne findes billigere, men naturligvis alligevel effektive anlæg og fremgangsmåder.

Forskningsrådet har, som ministeren også nævnte, endvidere fået til opgave at undersøge, hvilke beføjelser offentlige myndigheder har, når det gælder miljøforurening. Det er vist en almindelig opfattelse, at lovgivningen på dette område trænger til at ajourføres og koordineres, og det gives der jo også udtryk i det foreliggende forslag, som vi her behandler. Det fællesskab, som den nye kommunestruktur vil skabe mellem land og by, må give visse muligheder for en mere samlet og rationel løsning af mange forureningsproblemer.

På grundlag af undersøgelser og kortlægning bliver det forureningsrådets opgave at komme med forslag til en egentlig organisatorisk opbygning af fremtidens indsats for at skabe et menneskeligt acceptabelt miljø. Ud fra den situation, vi står i, mener vi i venstre, at det er en rigtig måde at gribe problemerne an på, men jeg vil gerne fremhæve, at det er vor opfattelse, at vi ikke skal vente med at udnytte rådets undersøgelser; til der foreligger en omfattende beretning. På visse områder — det gælder f. eks. renholdelse af naturen for emballage og lignende affaldsprodukter, og det gælder foranstaltninger til rensning af bilernes udstødningsgas — må det forholdsvis hurtigt være muligt at komme frem til konkrete forslag, som kan danne grundlag for politiske beslutninger. I andre tilfælde vil den allerede foreliggende viden være tilstrækkelig til at træffe begrænsede beslutninger til forbedring af forholdene inden for det pågældende område. Jeg vil derfor henstille til indenrigsministeren, at forureningsrådets resultater følges op af politiske beslutningsprocesser så hurtigt, som det lader sig gøre.

En tilfredsstillende løsning af problemerne på alle de områder, som det her drejer sig om, vil medføre så store økonomiske krav, at de økonomiske konsekvenser nødvendigvis må indgå i beslutningsprocesserne. Man kan ikke se bort fra, at det i visse tilfælde kan blive nødvendigt med en prioritering, men ved at komme i gang så hurtigt som muligt og søge de enkelte opgaver løst efterhånden vil man have mulighed for at fordele udgifterne over en længere periode,

end hvis man lader tiden trække ud, før man kommer i gang.

Jeg vil gerne konkludere mine og mit partis synspunkter med at sige, at bortset fra det foreslåede forskningsinstitut er der ikke mange afvigelser i det væsentlige fra det, der er foreslået her i det foreliggende forslag. Det gælder vel for øvrigt, at alle partier sikkert bliver enige om eller er enige om målsætningen, og derfor må det være muligt at hæve debatten om bekæmpelse af forureningen op over den partipolitiske strid.

Svend Haugaard: Det er vist sjældent, at der er så enstemmig opbakning bag viljen til at løse et stort samfundsproblem, som det viser sig med hensyn til forureningsspørgsmålet. Det er jo ikke alene de politiske partier, som i øvrigt hver for sig har arbejdet grundigt, og hvoraf de fleste vel er fremme med praktiske anvisninger, som er lige så langt fremme som det her foreliggende forslag, men det er også meget vide kredse af det danske samfund — Ingeniørforeningen, Friluftsrådet og grupper af studerende, om trent den samlede danske presse, tidsskrifter, en række enkeltpersoner — og bag det hele som en opbakning en virkelig folkeopinion. Spørgsmålet har nogle år været fulgt vældig godt op i ord. Nu, det er vi fra radikal side absolut enige i, er det tid at handle. Alligevel må man spørge sig selv, når man ser dette forslag, om det er til nogen større nytte, idet regeringen er godt i gang med praktisk handling, med det nedsatte forureningsråd, med et særligt teknisk udvalg, med at overlade en række af spørgsmålene i enkeltheder til andre sagkyndige udvalg, med planlægning af praktisk lovgivning, og det betyder, at dette forslag til folketingsbeslutning næppe vil være i stand til at fremme processen yderligere. Men naturligvis kan det aldrig skade, at vi benytter ventetiden, til vi har de mere praktiske forslag, til at diskutere sagen videre.

Mit parti vil gerne benytte lejligheden til at sige, at vi er meget positivt indstillet over for alle forsøg på en virkelig radikal løsning af dette meget store samfundsproblem, og det glæder os, at tilslutningen i alle partier er så udelst, som tilfældet er. Vi håber, at vi kan føre det videre med samme udelte tilslutning.

[Svend Haugaard.]

Fra radikal side kan vi give tilslutning til de fleste af de enkeltheder, der foreslås i forslaget. Det falder os ret let, idet det på næsten alle tekniske områder er omtrent identisk med et forslag, som vi for nogen tid siden har udarbejdet og afleveret til regeringen; dog havde vort forslag nogle tilføjelser i forhold til det, vi drøfter her, bl. a. foranstaltninger mod forurening af danske farvande og foranstaltninger til modvirkning af strålingsfare, der kan opstå fra radioaktive stoffer.

Jeg kunne have lyst til at komme med endnu en tilføjelse. Når man taler om luftforurening, må jeg straks i mine tanker også kombinere tobaksrygning dermed, ikke alene af hensyn til rygernes egen sundhed, men også af hensyn til os andre, som skal tvinges til at indånde røgen. Der kunne nok være grund til at drøfte og diskutere, hvor langt andres last skal gå i retning af at påtvinge os andre en dårlig luft.

Jeg synes, det bør nævnes, at ikke alt inden for hele det store kompleks har lige stor hast, og at man ikke overalt er lige sikker på nødvendigheden. F. eks. er blyforbindelser i benzín nævnt i forslaget. Vi ved, at blyforbindelser er giftige, men vi ved ikke, om vi indtager disse forbindelser; skade, der kan ske, er indtil videre ukendt. Måske kan det modsat være sådan, at færre blyforbindelser i benzinen kan betyde en dårligere forbrænding, og ved dårlig forbrænding kender vi i hvert fald indtil videre skadevirkningerne. Der er altså områder, hvor vi endnu ved for lidt, og man skal ikke forivres sig netop her.

Der er til gengæld andre områder, hvor vi har tilstrækkelig bund under fødderne, og hvor man roligt kan tage fat, også i hurtigt tempo.

Jeg synes, det er værd at anerkende, at en række virksomheder selv har taget fat, det gælder f. eks. præparaterne af sulfoart, hvor man nu er nået frem til, at langt den overvejende del af dem er nedbrydelige. Det gælder også fødevarerindustrien, der på mange områder selv har standset iblanding af farlige kemiske midler. Det gælder nypfindelser, karburatorer, efterbrændere o. lign., der kan spille en meget betydelig hjælpende rolle for en forbedring af luften. Det gælder olieselskabernes interesse for

svovlindhold — interessen er ikke tilstrækkelig endnu, men i hvert fald begyndende.

Men naturligvis vil en lovgivning på disse områder give langt større sikkerhed og have en hurtigere virkning. Især vil jeg fremhæve, at det er meget vigtigt for de virksomheder, som kan skabe forurening, at de på virksomhedens anlægsstadium ved noget om, hvilke forskrifter der kommer; det vil være både det letteste og det billigste, når man ved det på et tidligt stadium.

I forslaget er der stillet krav om ensartede regler på landsbasis. Jeg er enig i, at det ikke er godt, at man tilfældigt fra kommune til kommune har forskellige regler, men på den anden side mener jeg, der er grund til at tage visse geografiske hensyn. Svovlindholdet i olie er en mindre gene i landdistrikter, end det er i de større byområder; nedgravede olietanke, som lækker, er en katastrofe i vandvindingsområder, men mindre farlige udenfor; lugt- og støjgener volder langt det alvorligste besvær i byområder; beliggenhed i forhold til vindretning kan spille ind; hævnning af saltvandsanlæg i afvandsområder kan ske i visse egne, ikke i andre; sivebrønde er temmelig katastrofale i et tæt bebygget distrikt, men ikke farlige i de udprægede landområder; endvidere spiller jordlagene også ind for sivebrønde osv. Jeg synes altså, der er grund til her at tage betydelige geografiske hensyn.

Der er ikke i forslaget sagt noget egentligt om omkostningerne, og jeg indrømmer, det er meget svært at sige noget præcist om, hvor meget det vil komme til at koste; men en del vil kunne gennemføres uden større udgifter hverken for samfundet eller for virksomhederne. For andre initiativers vedkommende kan der blive tale om ret svimlende udgifter. Det er klart, at vi kan ikke løse alt på én gang; men der findes særlige områder, hvor vi skal tage fat på at løse problemerne nu, uanset at det bliver dyrt; der findes andre områder, hvor det er billigere, og det vil være helt selvfølgeligt, at vi finder frem til en hurtig løsning. Jeg mener altså, at vi er nødt til at lave en prioritering under hensyn til forholdet mellem farlighed og økonomi.

Forurening er i høj grad et internationalt problem. Vanskelighederne er i de forskellige lande stort set af samme art, om end de melder sig med forskellig styrke, og det er derfor meget vigtigt, at vi kan udnytte

[Svend Haugaard.]

forskningen og de opnåede resultater i andre lande. I reglen vil mange af disse resultater kunne overføres direkte, og det vil betyde en besparelse og et langt hurtigere resultat. Jeg mener derfor, det er en meget nærliggende opgave, at man af al kraft sætter ind på at indsamle disse oplysninger til brug for en praktisk lovgivning, og jeg mener i øvrigt, at det er meget vigtigt, at man på en række af forureningsområderne sørger for den bedst mulige internationale koordinering.

I punkt 1 og 2 i forslaget går man ind for, at der skal ske en omlægning af centraladministrationen, så funktioner i forbindelse med forurening samles i et direktorat, samt for, at der oprettes et centralt forsknings- og informationsinstitut, og ordføreren for forslagsstillerne gik også ind for disse ting i sin ordførertale.

Jeg er enig i, at der skal ske en koordination, i hvert tilfælde så vidt, at hver part ved, hvad den anden foretager sig, og jeg er også enig i, at der skal ske en koordination af initiativerne; men jeg mener dog, det er tvivlsomt, om f. eks. alt om vandforurening, alt om affald i naturen, om tilsætning til fødemidler, om støjgener og krav til lyd-isolering i boliger, om bestemmelser om sprøjtegifte og om bilers udstødning, om brug af vejsalt, om fyringsolies svovlindhold og mange flere problemer, som kunne nævnes i forbindelse med dette meget spredte område, som det jo er, om alt det hører hjemme i samme direktorat. Det tror jeg ikke det gør.

Jeg er også i tvivl med hensyn til det centrale forskningsinstitut. Indtil videre tror jeg afgjort, at det er bedst, om man forsker videre inden for det tekniske område, hvor hvert enkelt af disse spørgsmål hører hjemme. Derimod er jeg lidt mere positiv over for den samlet information både indadtil ved samling af tekniske oplysninger og praktiske erfaringer; som jeg nævnte det før, og også udadtil, hvor man får en mulighed for at kalde på befolkningens med-

virken og ansvar. Det skulle gerne være sådan, at man skaber en interessevækker ikke mindst til beskyttelse af naturen, og jeg synes, at der i forbindelse med den nye naturfredningslovs ikrafttræden er en oplagt lejlighed til, at man fremmer en kampagne i pressen, i TV, i skoler og alle andre steder, hvor man kan få befolkningen i tale. Det er jo et område, man kan tage fat på straks uden at vente på yderligere lovgivning, og jeg vil gerne lade forslaget gå videre til kulturministeren.

En virkelig løsning af forureningsproblemet er en så omfattende opgave, at den ikke kan klares på kort sigt. Det vil blive en fortløbende proces; der vil stadig opstå nye vanskeligheder, fordi vi tager nye ting, ny trafik osv. i brug; der vil opstå forøgede vanskeligheder på grund af forøget koncentration, men der vil også samtidig, må vi da håbe, opstå nye tekniske hjælpemidler. Jeg mener, det er helt afgørende, at kampen nu intensiveres og intensiveres stærkt, og hertil er det radikale venstre parat til at give al mulig støtte.

Morten Lange: Fagre ord renser som bekendt ikke luft og vand; ellers havde denne debat været endnu mere nyttig, end den er. Jeg synes, vi har grund til nu at erindre, at statsministeren i sit oplæg til folketingsarbejdet i år og ikke mindst i det, man kunne kalde forpranget omkring åbningstalen, gjorde det klart, at kampen mod forureningen var et af regeringens hovedtemaer i denne samling. Man må konstatere, at efter denne voldsomme entré er det kun blevet til råd, gode råd muligvis, og udvalg, sikkert udmærkede udvalg, men handlinger har regeringen endnu ikke præsteret en eneste af; hvis så det skal karakterisere en indsats, som skulle være en af de mest væsentlige i sammenhængen, så er karakteristikken foreløbig, skal vi sige beskeden.

Jeg skal i øvrigt glæde mig over den almindelige interesse, der efterhånden er opstået for dette særdeles vigtige problemområde. Jeg kan måske erindre om, siden

[Morten Lango.]

der ikke er andre, der har vist den høflighed, at socialistisk folkeparti fremsatte det første beslutningsforslag på dette område den 21. november for godt 6 år siden, og vi fulgte det op et års tid efter med et nyt og mere omfattende forslag. Hvis den tidligere regering, det nuværende store oppositionsparti, havde været, skal vi sige vækket dengang, så havde man været væsentligt længere, end vi er nu. Vi skal såmænd ikke klage over de pæne ord, vi blev mødt med dengang, de er næsten lige så pæne som nu, men handlingen, den konkrete aktion, synes stadig væk at være det, som i denne sag så umådelig meget mangler.

Som en opstrammer til regeringen må man sige, at det socialdemokratiske oplæg må være velkomment, og de konkrete sagsområder, hvor man ønsker at sætte ind, skal jeg ikke fordybe mig nærmere i; de er i hovedsagen dem, som, jeg havde nær sagt alle er enige om. Der kan være et par stykker, vi måske kan diskutere betydningen af — dette med blyet i benzinen, som måske ikke er tilstrækkelig veldokumenteret, og der kan være andre enkeltheder — men de hovedpunkter, man tager fat på, er sikkert rigtige. Man kunne måske endda sige, at man burde tage fat med lidt mere larm, hvad angår spørgsmålet om støjforureningen ved motorveje på et tidspunkt, hvor man er ved at gennemskære København med motorveje. Men som sagt, de konkrete oplæg i det socialdemokratiske forslag er gode og rimelige, og det er fuldstændig rigtigt, som det er sagt, at mange af dem kan vi gå i gang med med det samme. Der er intet som helst i denne verden, der forhindrer regeringen i i morgen den dag at fremsætte et forslag f. eks. om svovlindholdet i olie — med passende terminer, gud bevar os, der skal vel tid til at fremskaffe de rigtige kvaliteter. Der er ingenting, som kan holde en fornuftig regering tilbage, og hvis den bliver holdt tilbage, så skyldes det formodentlig mangel på fornuft, og det er jo beklageligt.

Men jeg må indrømme, at i spørgsmålet om administration støder vi på en lang række vanskeligheder, som forslaget heller ikke fuldt ud løser. Forslaget bygger i vid udstrækning på, at det, skal vi sige kontrollerende organ skal være sundhedskommissionerne, som skal forstærkes og have mere

ensartet arbejdsgrundlag, og det synes jeg er klogt og rigtigt. Men overbygningen på sundhedskommissionerne er formodentlig sundhedsstyrelsen, og i hvert fald er det ikke klargjort, hvordan samarbejdet mellem sundhedsstyrelsen og det foreslåede forureningsdirektorat, som i hovedsagen optræder i bemærkningerne, egentlig skal tage sig ud. Vi må være klar over, at lovgivningsmæssigt og administrationsmæssigt er området et af de mest snørklede i dansk politik: utallige lovbestemmelser under 9 forskellige ministerier. Det er naturligvis vise sten, socialdemokraterne har fundet, men nok ikke de viseste, nok ikke tilstrækkeligt til et helt tingsted. Jeg tror, at de punkter må vi se noget nærmere på. Et af de vigtigste bidrag, som dette forslag kan give til debatten, vil være, om vi kan nå at trænge frem til en skitse til en fornuftig lovmæssig overbygning — noget af det, der mangler mest.

Jeg tror heller ikke meget på ideen om et særligt forskningsinstitut for alle disse forskellige ting. Jeg tror ikke, at forskningen af nedbrydning af giftstoffer i jorden og forskningen af støjgener har ret meget at gøre på et institut, som vel skal have nogenlunde sammenstykkede forhold. Jeg kunne snarere forestille mig, der var mening i en fond, som kunne give midler til forskning på forureningsområdet og derigennem i sin uddelingspraksis foretage en betydelig styring, således at tilstrækkelig meget initiativ blev sat i gang og koordineret. Dette kun som et ganske foreløbigt forslag. Det er ganske karakteristisk, at så meget af de socialdemokratiske tanker står i bemærkningerne; de er ikke engang blevet så krystalklare, at de har fået plads i selve beslutningsforslagets tekst, og det skyldes vel nok, at forslagsstillerne så lidt som vi andre er helt klar over, hvordan den administrative opbygning bør være.

Der er også et spørgsmål om uddannelsen, som bliver nævnt, og som man mener kan henføres under forskningsinstituttet. Jeg tror ikke, det er den rigtige løsning, men jeg tror, det er vigtigt, at vi får taget fat på uddannelsen; jeg ved, at ved Københavns universitet er vi i færd med at lave en særlig uddannelsesretning for forureningsspecialister af, skal vi sige høj klasse. Vi har brug for en mellemteknikeruddannelse på området fra at have tilstrækkelig mange kon-

[Morten Lange.]

trollanter og sagkyndige inspektører, og jeg er sikker på, at det er et af de steder, hvor vi ikke kommer igennem med fornuftige, kontrollerede restriktioner, førend vi har det fornødne personale til at gennemføre kontrollen. Det er i hvert fald en af de ting, vi bliver nødt til at lægge hårdt ud med, fordi det er vigtigt, og meget af det lykkes ikke, førend vi har de rigtige folk til vores rådighed.

Men når vi så har talt alle disse pæne ord om det, vi burde gøre, og det, vi skal gøre; så kommer vi til det med pengene. Jeg forstod på indenrigsministeren, at det skulle passes ind i en frygtelig masse ting, og det lød ikke, som om der var særlig grøde i den side af sagen. Det kom imidlertid meget tydeligt frem i flere af indlæggene, at enhver udsættelse, enhver forsinkelse er i virkeligheden ikke bare en forsinkelse, men betyder, at en række skader sker, som ikke kan genoprettes foreløbig. Altså undladelsessynder; nogle af dem kan man rette op næste dag, men andre undladelsessynder, som sparede en lille indsats én dag, de koster en stor indsats næste dag, og efter en passende periode bliver det umuligt at gøre det godt igen.

Jeg synes ikke, det er blevet tilstrækkeligt gjort klart, at det, vi har med at gøre her, det er sager, som haster særdeles meget. Nogle af dem kan lovgivningsmæssigt gennemføres med det samme, andre af dem kan kun gennemføres, hvis de fornødne bevilninger findes. Jeg vil gerne slå det helt tydeligt fast: hvis bevillingsviljen ikke findes, så kan vi komme med alle de fagre forslag, vi vil; vi får ikke rensset en sø, vi kommer ikke videre. Det synes jeg ikke har været tydeligt nok i den debat, vi her har været inde i.

Det blev nævnt af venstres ordfører, at en nogenlunde dækkende opførelse af rensningsanlæg til vandrensning er beregnet til 5 milliarder kr. Det er mange penge. Hvor meget skal den første rate være? Hvis vi skal nå 5 milliarder kr. i den nuværende konges tid — eller i den begyndende republiks tid, eller hvornår man nu ellers synes — hvor meget skal raten da sættes til? Jeg synes, det er noget bekymrende ved denne debat, at man hele tiden holder sig tilbage for at tage initiativer, mens der ligger planer

rundt omkring i kommunerne, som ikke bliver gennemført; fordi man ingen penge har, og fordi man ikke kan låne dem. Der er ingen realiteter bag det hele, før der også er penge bag ved det; så er som sagt meget af vores udmærkede fremstillingsevne temmelig spildt. Derfor er jeg nødt til at gribe til et ekstraordinært middel for at få gjort det helt tydeligt.

Jeg bliver nødt til at slutte mit indlæg; hvori jeg giver tilslutning til de tanker, socialdemokratiet har fremsat som et grundlag for forhandling, med at fremsætte et dagsordensforslag, som lyder sådan:

„Idet folketinget opfordrer regeringen til at overføre et beløb på 500 mill. kr. af finansårets forventede kasseoverskud til statens bygge- og boligfond, til kommunernes finansiering af rensnings- og kloakanlæg,

fortsætter tinget sine forhandlinger.“

Man vil erindre, at den siddende regering startede sin periode med at nedskære det pågældende fond, som bl. a. kunne dække den slags opgaver. Jeg synes, at regeringen hermed har en chance for at rehabilitere sig; og det vil jeg meget, meget gerne medvirke til. Ellers falder jeg tilbage til, hvad jeg startede med: fagre ord renser ikke luft og vand.

Første næstformand (Kaj Andresen): Der er nu fremsat følgende forslag om motiveret dagsorden: (se ovenfor).

Dette forslag indgår nu i forhandlingen.

Sigsgaard: Må jeg først til dagsordensforslaget sige, at jeg er positivt indstillet over for det. Vi må lige have nogle minutter til at tygge på det; det er jo sådan lidt hurtigt, hvis man her i løbet af nogle minutters forhandlinger skal give tilslutning til, at der skal bruges 500 mill. kr., ikke 400 mill. kr. og ikke 600 mill. kr., men 500 mill. kr. til et bestemt formål.

Må jeg i øvrigt lige gøre hr. Morten Lange opmærksom på, at man må nok prøve på at få lidt koordinering inden for SF's gruppe, for jeg har lige inden debatten her — jeg kom endda lidt for sent til debatten — været til en optagelse af bolighøringen, som kommer i fjernsynet i morgen, og under den bolighøring stillede hr. Morten Langes parti-fælle hr. Aksel Larsen det forslag at bruge

[Sigsgaard.]

hele kasseoverskuddet til boligformål. Nu vil hr. Morten Lange altså bruge noget af det til foranstaltninger mod forurening. Det er jo vældig gode ideer begge to.

Normalt tales der her i folketinget og skrives bagefter om det i aviserne, uden at nogen rigtig har chancer for at finde ud af, hvad det hele egentlig går ud på, simpelt hen fordi den fornødne oplysning, den fornødne information, om problemerne ikke kommer ud. Det sørger man ikke for. Jeg er bange for, det går på samme måde med forureningsdebatten her i dag og de debatter af lignende art, som vi skal have i fremtiden. Der bliver desværre gjort alt for lidt for en bedre information.

På dette område finder jeg, at det er særlig uheldigt, at der ikke gøres noget, og jeg skal opfordre alle dem, der har mulighed for det, herunder radio, TV og aviserne, til at sætte ind med en oplysningsvirksomhed. Det er ikke nok, at der er almindelig stemning rundt omkring for, at der skal gøres noget; der må viden til som baggrund.

Jeg synes, det er godt, at det socialdemokratiske forslag er kommet frem, ikke fordi jeg synes, det er noget supergodt forslag, men fordi det er udtryk for en vilje til at få forureningsproblematikken diskuteret igennem. Generelt må jeg nok sige om det, at det forekommer mig at være lidt løst i fugerne. Selv om vi gennemførte det til punkt og prikke, ville det alligevel være en høj forureningsgrad.

I almindelighed taler forslagsstillerne meget om kontrolforanstaltninger. Jeg tror ikke, det er tilstrækkeligt med kontrolforanstaltninger. Det er ikke tilstrækkeligt, at man vil føre kontrol med svært nedbrydelige præparater; nogle af dem nedbrydes måske i løbet af flere hundrede år. Det er ikke tilstrækkeligt, at vi kontrollerer, hvordan vi bliver mere og mere forgiftede. Mange af disse præparater må simpelt hen forbydes, råt og brutalt.

Det er ikke tilstrækkeligt, at man vil føre kontrol med varer, der importeres, for hvad med de danske? De er jo på mange punkter ikke et hår bedre end de udenlandske. Også her i landet anvender vi sprøjtegifte, også her kan landmændene købe antibiotika og blande det op i et bærestof og derefter servere det for fedesvin,

for kalve og for høns. Hvorfor gør man det? Er det for at helbrede sygdomme? kunne man spørge. Nej, det er såmænd for at skabe, som det hedder, et bedre tarmmiljø og få mere ud af det rent økonomisk; det er ud fra et rent profithensyn, at disse sprøjtegifte bruges. De fleste vil være enige om, at det er skadeligt på lang sigt; på kort sigt giver det derimod flere penge i kassen. Her er forbud på sin plads. Jeg skal ikke tage mange detaljer op her, blot nogle enkelte. Man kunne f. eks. ved lov påbyde, at antibiotika var opblandet med et farvestof, sådan at de kunne spores i det slagtede dyr. På den måde kunne man få ram på dem, der overtræder de bestemmelser, der bør fastsættes.

Så vidt jeg kan se, mangler der i forslaget helt et afsnit om jorden og om plantelivet, og de to områder må man jo også interessere sig for. I den forbindelse beder jeg om, at man bemærker, at skadedyrsbestanden i Danmark er steget, siden man begyndte at sprøjte. Der er ganske vist død en hel mængde dyr, men det er i første række fugle og vildt, og det var nok ikke rigtig meningen; men det viser alligevel den manglende indsigt, den manglende ansvarlighed, som præger omgangen med giftstofferne.

Forslaget bærer desværre præg af, at man har taget fat på visse detaljer, og mange af dem er vigtige elementer i en forureningsbekæmpelse, men de er alligevel detaljer. Man kunne, hvis man skulle være lidt ondskabsfuld, og det skal man selvfølgelig ikke, sige, at hele forslaget måske kunne have været erstattet med sætningen:

„Der indføres love, der nedsætter den stigende forurening eller kontrollerer den stigende forurening.“

Forslaget er nok ikke helt tilstrækkeligt, men det er godt, at det er kommet som et udgangspunkt for debat.

Jeg synes, under henvisning til punkt 1 i forslaget, at der mangler en bestemmelse om, at der bør gennemføres ensartede og strenge levnedsmiddelrestriktioner. Det er et af de områder, hvor der virkelig er behov for en indsats. Det ville være et stort fremskridt, hvis vi kunne få fællesnordiske levnedsmiddelrestriktioner. På dette underpunkt som på forureningsområdet i det hele taget er man i Sverige temmelig meget

[Sigsgaard.]

langt foran os, og lad os prøve at hale ind på Sverige.

I afsnittet om luftforureningen synes jeg man mangler et afsnit om, hvad vi skal gøre med skraldet. Afbrænding af affald under åben himmel bør i hvert fald forbydes. Jeg tror, det er vigtigt, at man slår fast, at skraldet ikke må laves om til luftforurening, for det er jo det, der i almindelighed sker i dag. Man tager én slags forurening, man tager skraldet, og så gør man den til en anden og ofte mere alvorlig forurening; man gør det til luftforurening. I det hele taget bør princippet være, at affaldsstofferne så vidt muligt bør ind i produktionen igen, og det har man metoder til i dag.

Der er behov for — og det kunne man jo have foreslået — at vi får en samlet plan for vandrensings- og skralddanlæg inden for et par år. Hvis vi skal have opført de rigtige vandrensings- og skralddanlæg med høj rensningsgrad, er det nok nødvendigt, at der ydes statstilskud til opførelsen af dem. Man kunne f. eks. gå den vej, som man er gået i Sverige, at tilskuddene stiger med rensningsgraden. Jo bedre anlæggene er, jo højere tilskud får de; jo billigere bliver de altså for kommunerne at opføre.

Vi behøver strengere byplanbestemmelser, sådan at man kan dirigere anbringelsen af industrierne med henblik på nedbringelse af forureningen. Nedbrydningsprocesser ved luftforurening er så kraftige, at skaderne i England og USA anslås til at være ca. 10 milliarder kr. om året. Det tal nævner jeg for at vise, at når nu så mange taler om, hvor dyrt det er at bekæmpe forureningen, så skal man nok være opmærksom på, at det er endnu dyrere at lade være.

Der siges ikke i forslaget meget om finansieringen af forureningsbekæmpelsen. Der siges, at en hovedregel må det være, at den, der forårsager forureningen, også betaler for indsatsen imod den. Jeg kunne forestille mig, at man f. eks. startede med at indføre en 10 pct.s forureningsafgift på erhvervenes forbrug af elektricitet, gas og vand; at man forhøjede dækningsafgiften af erhvervs-ejendomme med 10 promille — den er jo beskeden i forvejen — og at man forhøjede aktieselskabsbeskatningen med 20 pct. Jeg nævner disse forslag, som er forholdsvis tilfældigt udformede, for at pege på, hvad en

udmøntning af forslagsstillernes ord om, at de, der forårsager forureningen, skal betale for rensningen, betyder i praksis. For jeg tror nemlig, at når først vi kommer ind på det — og jeg er enig i det princip — så vil vandene skilles rent politisk.

Jeg synes også, at forslaget mangler et stærkere udformet afsnit om grundvandet. Forureningen af grundvandet, og næsten al forurening ender jo i forurening af grundvandet, er noget af det alvorligste, vi er ude for i dag. Grundvandet er jo ca. 100 år om at blive udskiftet.

Dernæst et par detaljer. Supertankere, hvad med dem? Skal vi forbyde supertankere i de danske farvande? Jeg tror, at det bliver nødvendigt at gøre det. Hvad med overlydsflyene? I Sverige har man sagt, at såfremt de giver sundhedsmæssige gener, så vil trafik med overlydsfly over svensk område ikke blive tilladt. Der bør selvfølgelig træffes internationale aftaler her, men kan det ikke blive tilfældet, så bør man gå foran med en dansk beslutning om, at vi ikke tillader disse sundhedsmæssigt meget farlige overlydsfly.

Der er en enkelt tendens i forslaget, som jeg vil advare lidt imod, og som jeg vil bede forslagsstillerne om at overveje. I et af punkterne siger man, at for at begrænse støjulemperne kan der gennemføres forbud mod at spille med højttalere og radio osv. Jeg tror, man skal være forsigtig med at begrænse folks aktivitet for meget. Det svarer lidt til, når man i en industrivirk-somhed siger til arbejderne: I må tage øreklapper på, så støjen ikke ødelægger jer, i stedet for at støjdampe maskinerne. Jeg tror, at man i stedet for at lave en hel masse restriktioner vedrørende brug af radio osv. må kræve en bedre isolering af boligerne med flere og større friarealer osv.

Dernæst nogle ting, som nok ikke kommer frem fra anden side. Man skal gøre sig klart, at dette er ikke idel idyl, der er ikke 100 pct.s enighed om den indsats mod forureningen, som bør gøres, der er modstridende interesser inde i billedet her. Industrien f. eks. har sin kortsigtede interesse i at forurene vore omgivelser, fordi forureningen nu engang er noget, der følger med, når man producerer. Industrien kan have en kortsigtet interesse i f. eks. at svine et vandløb til; måske ved den pågældende industrivirk-somhed godt,

[Sigsgaard.]

at om 10 år er det vandløb helt ødelagt, men så er anlæggene også afskrevet, og så har man i 10 år haft en meget givtig produktion, og så kan man flytte til et nyt vandløb og forurene det. Industrien har altså nogle kortsigtede interesser, der betyder, at den forurener kraftigt. Befolkningen derimod har en langsigtet interesse i at overleve, og her er der altså tale om modstridende interesser.

Vi har oplevet i de sidste 14 dage, at et par store danske virksomheder har udsendt meddelelse om, at nu vil de gå ind i forureningsbekæmpelsen. Det drejer sig om vor monopolvirksomhed på byggematerialeindustriens område, det drejer sig om et stort olieselskab, og det er jo paradoksalt nok, at disse virksomheder, der er nogle af de mest tilsvinnende virksomheder, vi overhovedet har, efter at have tjent tykt med penge på at forurene vore omgivelser, nu kommer og siger, at nu vil de producere maskiner, nu vil de gå ind i forskningen osv. og tjene lige så tykt med penge på at bekæmpe den forurening, som de selv har været med til at skabe. I Helsingborg ligger der en virksomhed — og vi har tilsvarende virksomheder i Danmark — der for det første producerer fosfater, der er stærkt forurenende og meget farlige, og som alle er enige om bør bekæmpes, fosfater til vaske-midlerne, og for det andet producerer aluminiumsulfat, tror jeg det er, der skal op-hæve virkningen af disse fosfater. Den samme virksomhed tjener først penge på at svine til og samtidig penge på at fjerne det første stof, som den har produceret.

Jeg vil ganske særlig pege på én risiko ved, at disse store virksomheder nu går ind i forureningsbekæmpelsen. Det kan lyde så godt, og mange aviser blev begejstrede og sagde: nu vil den ene store virksomhed, og nu vil den anden store virksomhed sandelig slå et slag for Mor Danmark og hjælpe os med forureningsbekæmpelsen. Disse virksomheder er så store og så stærke, at de vil være i stand til at trække praktisk talt alle de forskere og teknikere til sig, som vi har på dette område, og så er det offentlige bet. Så kan man i folketinget snakke lige så meget forurening, som man overhovedet vil, så er der ingen teknikere tilbage, og så bliver det disse store virksomheder,

der kommer til at bestemme, hvad der skal ske på forureningsområdet, og så kan det jo være, at nogle af de ting, som burde ske, men som ville gå ud over deres fortjenstmuligheder, ikke bliver gennemført. Jeg tror altså, man skal være meget forsigtig med de private initiativer, der kommer frem på området her.

Teknisk kan vi løse forureningsproblemerne, det står helt klart. Det er ikke dyrt at løse forureningsproblemerne, selvfølgelig er det milliardbeløb, der skal til, men det er alligevel ikke dyrt på længere sigt, det er absolut overkommeligt; det er meget dyrt at lade være, vi dør af at lade være. Både teknisk og økonomisk kan vi altså klare problemerne; det spørgsmål, der står tilbage, er: kan vi politisk klare dem; kan der opnås enighed? Der tales i dag om tværpolitisk enighed, men jeg tvivler på det, det vil kræve kraftige begrænsninger af erhvervenes frihed til at producere, hvad de vil.

Må jeg slutte med at spørge: vil de danske regeringer, der normalt i første række varetager erhvervenes interesser, være stærke nok til at gennemføre effektive indgreb over for erhvervene? Jeg synes ikke, der er grund til alt for megen optimisme.

Hanne Reintoft: Da vi sidst førte debat om forurening, udtrykte jeg dyb bekymring over for hele komplekset af problemer og forstod også dengang på landbrugsministeren, at man fra regeringens side forberedte et udspil.

Siden er der på både godt og ondt sket det, at interessen for forureningsproblemerne har grebet om sig, og socialdemokratiets forslag her er jo ret detaljeret, hvilket også nok er nødvendigt, hvis vi skal til bunds i problemerne; jeg tror på den anden side bare slet ikke, der er den enighed om det, som det egentlig kan se ud til nu.

Det var meget, meget vigtigt, at man endelig tog sig sammen til at påbegynde et indgreb over for DDT-misbruget, og den beslutning er vel ikke blevet mindre aktuell efter undersøgelsen i Minnesota i USA, der med uhyggelig klarhed viste, at man på et større sektionsmateriale fandt det største indhold af DDT hos døde med hjerte- og kredsløbssygdomme og cancer. Det er bare uhyggeligt, at brugen af et sådant stof som DDT kan pågå så længe, uden at der gribes

[Hanne Reintoff.]

ind af de myndigheder, der burde have ansvaret, og at man kan rejse det fra talerstolen og bare blive afvist, som om det er noget, det nærmest virker lidt tåbeligt at komme med.

Det er derfor udmærket, at der tages et initiativ som det socialdemokratiske nu, blot vil jeg advare stærkt imod, at det bliver en overfladisk politisk løsning, der skaber en falsk tryghed i befolkningen, en fornemmelse af, at nu sker der endelig noget, og ikke en virkelig saglig løsning, der ikke alene åbner mulighed for øget kontrol, men også for en direkte ansvarsplacering. Jeg savner i det socialdemokratiske forslag denne direkte ansvarsplacering.

Det må nemlig hertil føjes, at der i en sag som denne ikke kan tages hensyn til særinteresser, og det gælder f. eks. både i landbruget og i erhvervslivet. I denne sag kan kun tælle kendsynet til hele befolkningen og kun de kolde kendsgerninger. Her er det altså, jeg er i tvivl om, at man virkelig er enig om, at man har evne og vilje til at løse problemerne uden skelen til de særinteresser, som der givetvis vil blive henvist til.

Lad mig ganske kort komme med et par eksempler: det er ikke nok at forbyde enkelte sprøjtemidler, der må gøres rent bord over hele linjen. Der vil straks komme indvendinger vedrørende høstudbyttet, der imidlertid nok er steget af helt andre grunde, og det er også en kendsgerning, at vi har øget forekomsten af skadedyr gennem vor brug af de kemikalier, som antagelig kun kemikalieproducenterne har glæde af at tjene på.

Det samme gælder det nævnte utrolige sløseri med antibiotika som tilskudsfoder. Det er klart påvist, at der bl. a. i fjerkræ kommer til at leve bakteriestammer, der er fuldstændig resistente over for antibiotika. Samtidig udsender man til de praktiserende læger besked om, at de ikke må give folk overdoser af antibiotika, mens man lige så stille overdoserer dem på helt andre måder. Det er et ganske typisk eksempel på de rodede, uordnede og usystematiske bestemmelser, som socialdemokratiet ganske rigtigt gør opmærksom på.

Men er der mulighed for, at man virkelig vil skride ind over for kemikaliemisbruget?

Har man lært af cyklamataffæren, og har man i så fald tænkt sig virkelig at gribe ind ikke alene med oplysning og forskning, men også med forbud? Der kan jo lægges et meget stort materiale på bordet, der viser, hvor letsindig man er udelukkende i salgsøjemed, hvor letsindig man handler med folks helbred, og jeg vil meget gerne til brug for udvalgsbehandlingen fremlægge et sådant materiale for indenrigsministeren.

Jeg tror, det er meget vigtigt at påtage sig en bestemt opgave, og det er muligt, at det kan gøres i et specielt institut eller direktorat. Det er den opgave at opstille en vurdering dels af den risiko, som samfundet som helhed tager, dels af det behov, der er for en given ting, hvis fremstilling medfører kemikaliemisbrug eller forurening af anden art. Her nytter det ikke udelukkende med en vis, eventuelt koordineret, kontrolvirksomhed, her må der være mulighed for indskriden over for den pågældende virksomhed, eventuelt i form af en lovændring eller måske et direkte forbud. Jeg tror, der er flere virksomheder, hvor der i dag er brug for direkte forbud.

Det nytter jo ikke, at vi gør, som vi gør for øjeblikket, hvor vi har ansat en række ansvarlige eksperter, hvis opgave faktisk slet ikke er at forebygge ulykkerne, det kunne de ikke med DDT, de nøjes med at konstatere fejltagelserne, når de er begået, og anvender derefter efter ordre deres viden til at beklage og bagatellisere dem. For at stoffer kan accepteres, må de være velundersøgte, og de kan kun accepteres ud fra signifikante videnskabelige undersøgelser udelukkende med henblik på deres samfundsmæssige værdi og ikke ud fra kommercielle interesser.

Jeg må igen kræve, at der ved fastlæggelse af maksimaldoser for et givet kemikalie, der udledes i naturen, tages hensyn til, at giftigheden ofte øges, når der samtidig optræder andre substanser. Det må igen og igen kræves, og det må også tages med i overvejelserne nu, at der med hensyn til alle de stoffer, som man tillader sig at udlede, er foretaget videnskabelige undersøgelser over deres carcinogene egenskaber, deres tertogene egenskaber, og at man meget omhyggeligt undersøger virkningerne af de forskellige stoffer på mikroorganis-

[Hanne Reintoft.]

merne. Vi risikerer at komme ud i meget større ulykker, hvis man bliver ved at udskyde det.

I det socialdemokratiske forslag prøver man f. eks. at nøjes med at gennemføre en regel om anmeldelsespligt for importører, hvis importerede varer er sprøjtet med biocider. Jeg tror nok, man her skal holde sig for øje, at der faktisk ikke foreligger noget som helst bevis for, at brugen af biocider har nogen andel i produktionsforøgelsen, og at vi således må afvise den helt.

Må jeg i den forbindelse bede ministeren oplyse mig, om man har foretaget de fornødne undersøgelser ved Grindstedværket, der bygger ved Grenå, om man nøjagtigt ved, hvilke affaldsstoffer der opstår, og hvilke affaldsprodukter der dér skal udledes i vandløb eller i havet. Jeg har forstået, at den forestående produktion kræver store mængder spildevand, og vil gerne høre, om ministeren, som han egentlig gav udtryk for ved debatten sidste år, allerede nu ved besked om disse stoffers kroniske og akutte toxicitet, deres nedbrydelighed og eventuelle vandring gennem fødekæden og deres eventuelle uheldige virkninger på gavnlige mikroorganismer. Jeg havde tænkt mig at rejse spørgsmålet i spørgetiden, men da denne sag er kommet på dagsordenen, vil jeg spørge nu, ellers kan jeg vende tilbage til det i spørgeform senere.

Lad mig til sidst sige to ting. Jeg er enig også i, at støjplagen må bekæmpes, og jeg ser meget gerne arbejderbeskyttelseslovgivningen udvidet effektivt på dette område. Jeg ser også meget gerne dette draget ind i by- og landsplanlægningen, men jeg synes, det er overfladisk og netop viser, at det måske bare er en falsk beroligelse af befolkningen, hvis vi ikke erkender, hvor uendelig lidt indflydelse de politiske partier har på industriernes placering. Det har jo også vist sig, at ved placering af lufthavne og andre støjcentre tager man ingenlunde hensyn til den almindelige befolkning, men til erhvervsinteresserne.

Lad mig slå fast, at der ved en folketingsbeslutning er to principper, der er helt væsentlige. For det første, at ansvaret må placeres, og dernæst, at det må bæres, hvor det er placeret. Derefter må det hovedprincip fastslås, som også socialdemokratiet

er inde på, nemlig at det er den, der forurener, der må betale. Jeg mener, at der må være et påbud, der skal overholdes, og kan ikke følge de tanker, der er fremme om at hjælpe erhvervslivet og industrien med yderligere gunstigere afskrivningsregler osv. Der er ingen mening i, at befolkningen skal have læst mere og mere af industriens produktionsomkostninger på sig. Der er ingen mening i, at befolkningen først skal finde sig i at få landet forurenet og gjort mere eller mindre u hensigtsmæssigt at bo i og derefter over skatten skal betale for industriens tilsvining af naturen.

Udgangspunktet må være, at forurening skal undgås, som jeg sagde i begyndelsen, under hensyntagen til et samlet samfundssyn og ikke under hensyntagen til specielle erhvervsinteresser. Derfor må jeg også sige om SF's dagsorden, at personligt ser jeg gerne 500 mill. kr. overført til statens bygge- og boligfond, men jeg kan ikke gå ind for det uden nogen som helst garanti for, hvem der skal have de 500 mill. kr. til rensnings- og kloakanlæg, om det bare er en aflastning af industrien. Det må være industrien, der selv bærer udgifterne ved den rensning, der er nødvendiggjort af den forurening, industrien forårsager.

Viviko: Jeg er glad for, at socialdemokratiet har fremsat dette forslag til beslutning. Der kan nok være ting i forslaget, jeg ikke helt sympatiserer med, f. eks. at sundhedskommissionerne skulle spille en rolle i kampen mod forureningen; det kan de vel, men sundhedskommissionerne kan jo være sammensat på forskellige og også på mærkelige måder. Jeg kender et eksempel ved et af vore store vandløb, hvor et stort slagteri leder alt sit ubehandlede spildevand, deriblandt griseører o. lign., ud i en stor å, men formanden for slagteriet er også formand for sundhedskommissionen, så her kommer man nok ikke så vidt.

Jeg synes, det er godt, at vi får denne debat. Jeg er lidt ked af, at indenrigsministeren mener, at der ikke rigtig kan foretages noget, før forureningsrådet er kommet frem til en eller anden betænkning for det kan måske vare flere år. Men i hvert tilfælde er der da udvikling i det. Der er mere lydhørhed i folketinget over for forurenings-spørgsmålet, end der f. eks. var for 6 år

[Vivike.]

siden, da hr. Morten Lange på socialistisk folkepartis vegne foreslog et organ til at koordinere hele kampen mod forureningen. Da lyttede man ikke, man lod det gå, som det kunne. Det gik skidt, men ikke med skidt, for der blev mere og mere skidt, og der bliver mere og mere skidt.

Der var heller ikke så forfærdelig megen lydhørhed her i forrige folketingssamling, da vi behandlede og vedtog en ændring af vandløbsloven. Da stillede socialistisk folkeparti adskillige forslag til ændringer, hvoraf langt de fleste var forureningsbekæmpende. F. eks. foreslog vi ændringer med hensyn til problemet møddingvand. Møddingvand er et meget farligt giftstof; endnu har vi i frisk erindring, at udledning af møddingvand betød, at man på en strækning i et vandløb på 10 km talte 85.000 døde ål. Vi foreslog, at møddingvand ikke måtte udlædes i vandløbene, men folketingset stemte forslaget ned. Møddingvand må altså stadig væk udlædes i vandløbene; skønt det er stærkt forurenende. Vi foreslog, at afløb fra stalde heller ikke måtte udlædes. Der står i vandløbsloven, at ajle ikke må udlædes i vandløbene, men at afløb fra stalde gerne må, og hvad er afløb fra stalde andet end ajle? Her er altså en mærkværdig selvmodsigelse i vandløbsloven, men folketingsets flertal stemte vort forslag ned.

Men der skete selvfølgelig også flere gode ting, da vandløbsloven blev ændret, og en af dem var, at rensningsanlæg blev påbudt, at kommuner, industrier osv., altså de, der forurener, skal oprette rensningsanlæg. Det er godt, men det gale ved det er jo, at kommunerne mangler penge til at gøre det for, for de er dyre, og det gør en hel del af industrierne også. Det, socialistisk folkeparti foreslog, var, at staten skulle finansiere oprettelsen af rensningsanlæg. Det blev stemt ned her i folketingset, og der vil altså gå meget lange tider, før der virkelig kommer fart i oprettelsen af disse rensningsanlæg. Nogle er i gang, men vi er vel endnu ikke kommet i gang med tretrinsanlæggene,

altså også med en kemisk rensning, og det varer meget, meget længe, inden vi kommer i gang, hvis det skal overlades til de kommuner, der fattes penge, og de industrier, der gør det samme. Vi havde altså den idé, at staten må finansiere oprettelsen. Det var sådan set også mere retfærdigt, fordi stats-skatten er progressiv, hvorimod kommuneskatten ikke er progressiv.

Det er mit inderlige håb, at kampen mod forureningen ikke bliver ved snakken, for man kan jo snakke om det, og man kan nedsætte kommissioner osv., men det fjerner ikke forureningen. Jeg håber, at folketingset vil handle, og skal man handle, koster det penge. Så må folketingset skaffe penge, og derfor vil jeg anbefale, at man stemmer for den dagsorden, der er fremsat af socialistisk folkeparti. Vi klarer ikke problemerne med snak. Der skal midler til.

Indenrigsministeren (H. C. Toft): Jeg synes, jeg med glæde kan konstatere, at det er rigtigt, som jeg gav udtryk for det, da jeg fik ordet første gang under denne behandling af forslaget til folketingsbeslutning: at der hos alle partier er en meget stor interesse i at få løst forureningsproblemerne. Mens jeg har fulgt debatten her i eftermiddag, har jeg følt det sådan, at når der var en lille divergerende opfattelse mellem ordførerne, var det ofte blot sådan, at den ene mente, et problem skulle gribes an på én måde, den anden på en anden måde, og i andre tilfælde var spørgsmålet, hvor væsentlig betydning man tillagde et specielt område. Men enighed har der været om, at det er væsentligt for os at få løst forureningsproblemerne, og derfor er jeg da også glad for, som jeg har givet udtryk for det tidligere, at regeringen har taget et initiativ og sat arbejdet i gang ved nedsættelse af et forureningsråd og et forureningsudvalg.

Ud fra denne betragtning var det altså ikke nødvendigt for hr. Kampmann at give udtryk for, at han ønskede at sætte noget i gang. Regeringen havde allerede på det tidspunkt, da socialdemokratiet fremsatte

[Indenrigsministeren.]

sit forslag, taget et initiativ. Jeg vil over for hr. Kampmann gerne sige, at jeg er enig med ham i, at det er vigtigt, at vi får moderniseret vor lovgivning på dette område. De bestående regler stemmer ikke med den moderne tids tekniske muligheder og det, som teknikken fører med sig. Jeg har bl. a. også givet udtryk for, at vi gerne ville medvirke til at få klaret, om der er grund til at ændre reglerne og få dem til på de forskellige områder at fungere, således at vi kan få løst nogle af opgaverne.

Der er fra næsten alle oppositionspartiernes side givet udtryk for, at man var bange for at skulle afvente afslutningen af forureningsrådets og forureningsudvalgets arbejde, vente til de kom med en betænkning. Jeg vil deroverfor gerne sige, at jeg allerede har givet udtryk for, at vi mener, at et forslag, når det har passeret forureningsrådet, kan fremsættes her i folketinget, således at der bliver givet påbud om udskiftning af olietanke af ældre dato fra 1. april 1970. Derfor vil jeg gerne sige til hr. Morten Lange, der påstår, at vi ikke har taget noget initiativ, og at der ikke sker noget, at jeg er underrettet om, at olietankudvalget afholder sit afsluttende møde i morgen, den 28. november. Der skulle altså nu blive et grundlag for i folketinget at komme med noget ganske konkret.

På samme måde har jeg om amtssundhedskommissionerne givet udtryk for, hvorledes man arbejder med dette problem, og at man også dér snart forventer et resultat, som man kan bygge videre på, og jeg har forstået på flere af ordførerne, at de synspunkter, som jeg gav udtryk for at man forventede fremført fra dette udvalg, var tanker, som også de syntes var rigtige.

Jeg har altså den opfattelse, at regeringen er gået til handling. Det har været udtalt her i eftermiddag fra mange partiers side, at man har talt og talt i mange år, og det er jeg ikke uenig i, for alle partier har givet udtryk for synspunkter og er fremkommet med forslag og har vedtaget resolutioner, men nu sætter regeringen det egentlige arbejde i gang, således at jeg håber på, at vi fremover må få løst problemerne, således som det er ønsket.

Til hr. Knud Bro vil jeg gerne sige, at jeg er enig med ham i, at det ikke er rigtigt at

igangsætte forsøg på områder, hvor man har haft forsøg andre steder i verden, og jeg har i eftermiddag netop udtalt, at det er forureningsrådets og forureningsudvalgets arbejdsopgave at søge en koordinering, således at man ikke overlapper hinanden i arbejdet. Jeg er også enig med hr. Knud Bro i, at den inspiration, som rådet og udvalget kan få til arbejdet måske også gennem denne debat, er noget, vi kun kan være tilfreds med.

Hr. Niels Jørgen Nielsen gav ligesom andre ordførere udtryk for, at man nødvendigvis skulle afvente den endelige og færdige beretning fra forureningsrådet, men som jeg allerede har sagt, er det heller ikke tanken, idet den opgave, som forureningsrådet står over for, bl. a. er den at fremkomme med forslag om, hvilke foranstaltninger der umiddelbart skønnes at burde iværksættes, og dette indebærer vel, at vi ikke skal vente på, at rådet og udvalget engang har afsluttet sit arbejde helt.

Jeg er også enig med hr. Svend Haugaard i, at det ikke har lige stor hast på alle områder, men det er jo netop det, som rådet og udvalget nu skal se på, for at vi kan få klarlagt og få indstilling om, på hvilke områder man i særlig grad skal sætte ind, og hvor man først skal sætte ind, således at man bedst muligt udnytter de midler, der skal stilles til rådighed for forureningsbekæmpelsen.

Hr. Morten Lange talte om alle de mange fagre ord, der er udtalt om forureningsbekæmpelsen, og mindede om, at socialistisk folkeparti i november 1963 havde stillet forslag derom her i folketinget. På samme måde tror jeg egentlig, at de fleste partier har en eller anden dato, de kan vende tilbage til, omkring år 1963; sådan er det i alt fald for det konservative folkeparti, idet vi i vor landsrådsmødeudtalelse det år netop beskæftigede os med forureningsproblemerne.

Det er rigtigt, som hr. Morten Lange siger — og også andre har været inde på det — at det økonomiske spørgsmål er et stort spørgsmål, her er tale om et penge-spørgsmål, et spørgsmål om fordeling af de udgifter, som forureningsbekæmpelsen fører med sig. Men jeg vil gerne sige til hr. Morten Lange, at selv om vi er enige om, at det ikke er noget, der er gratis, er det dog min op-

[Indenrigsministeren.]

fattelse, at det må være rigtigst, når vi nu har nedsat et forureningsråd og et forureningsudvalg, at vi så derigennem nogenlunde får prioriteret opgaverne, således at vi kan se, hvad det er, vi i væsentlig grad og i første omgang må sætte pengene ind på for at få løst opgaverne.

Jeg vil gerne, inden jeg slutter, sige til fru Hanne Reintoft, der rejste spørgsmålet om Grindstedværket, at mig bekendt foreligger der ikke for indenrigsministeriet nogen sag om Grindstedværket; derfor er jeg ikke i stand til i dag at svare på det, men stiller fru Hanne Reintoft spørgsmål herom i tinget, er det klart, at vi må have sagen undersøgt.

Inden jeg skal sige noget om det stillede dagsordensforslag, vil jeg gerne gøre en bemærkning til hr. Sigsgaard, der fremkom med den efter min opfattelse helt urimelige udtalelse, at industrien har interesse i at forurene. Jeg tror ikke, nogen dansk industrivirksomhed har nogen interesse i at forurene. De danske industrivirksomheder er opmærksom på forureningsproblemerne og søger i videst muligt omfang at undgå en forurening af naturen, hvilket jeg godt forstår, og hvilket også må anses for nødvendigt.

Til det stillede dagsordensforslag vil jeg sige, at regeringen vil afvise forslaget med henvisning til, at vi nu har nedsat et forureningsråd og et forureningsudvalg, som skal kortlægge den rækkefølge, det ud fra saglige betragtninger vil være rigtigst at få løst forureningsproblemerne i; det kan derfor ikke være rigtigt, at vi nu, næsten samtidig med at forureningsrådet og -udvalget er sat i gang, ved en afstemning i folketinget bestemmer, med hvilke midler og i hvilken rækkefølge forureningsproblemerne skal løses.

Ordføreren for forslagsstillerne (Kampmann): Jeg havde egentlig regnet med, at vores forslag havde fået en mere positiv modtagelse hos ministeren og de tre regeringspartier, som støtter ministeren, og denne antagelse skyldtes de meget ofte fremsatte positive og smukke ord om nødvendigheden af at bekæmpe den stigende forurening herhjemme. Henvisningen til, at man har nedsat et forureningsråd, som igen har ned-

sat et teknikerudvalg, anser socialdemokratiet ikke for, at være tilstrækkeligt til afvisning af de foranstaltninger, vi har foreslået, og som umiddelbart kan gennemføres. For at sige det mere lige ud anser vi nedsættelsen af forureningsrådet efter den opfordring, som var indeholdt i betænkningen fra naturfredningsudvalget, for at være det mindst mulige, og på baggrund af det, der er sagt i dag, hvor det stadig væk er blevet til ord fra regeringens side og ikke til handling, er vi endnu mere overbevist om, at det er det mindst mulige, regeringen har foretaget sig i denne sag.

Regeringen overser, og det er fremhævet udtrykkelig både i forslaget og i fremsættelsestalen, at vi på den ene side har en række forureningsproblemer, som vi ikke ved tilstrækkeligt om, og hvor en forskningsindsats og en administrativ koordination er nødvendig, men at vi på den anden side inden for en række helt konkrete områder i dag ved tilstrækkeligt. Hr. Knud Bro nævnte udtrykkelig, at det karakteristiske også for forureningsspørgsmålet har været, at vi ofte sætter ind alt for sent, nemlig når skaden er sket, og han nævnte endvidere, at det ikke altid er rimeligt at starte forfra med forskning. Det kan kun tydes på den måde, at der er en række områder, hvor vi ved noget; vi ved, at man kan nedsætte svovlindholdet i fyringsolien, vi ved, hvilke konsekvenser det får, vi ved, at man kan rense forureningen fra biler, rense forureningen af benzinen, rense forureningen og forgiftningen af maden og bekæmpelsesmidlerne. Det er ikke nødvendigt at afvente udtalelser fra et forureningsråd i lang, lang tid.

Det er selve det, der er hovedsigtet i det socialdemokratiske forslag, men det må altså ikke være fremstillet tilstrækkeligt tydeligt, for i så fald måtte vi have fået en anden reaktion, hvis man da virkelig havde lyttet til de ord, der er blevet sagt.

Hvad angår spørgsmålet om en central administrativ koordinering, forstår jeg, at ministrene og en række ordførere fra VKR tvivler lidt på, om det er rigtigt at organisere bekæmpelsen centralt via et direktorat. Det afgørende for socialdemokratiet er ikke, om det bliver et direktorat eller departement, det er jo mere moderne med et departement, eller det bliver et andet organ,

[Kampmann.]

men ministeren overser, at bekæmpelsen af forurening er en typisk tværgående opgave, at det er en opgave, der, som det er blevet sagt, omfatter en lang række ministerier, og at det må være nødvendigt for os; når det er en tværgående opgave, at nedsætte et organ, som har disse tværgående beføjelser. Jeg ved meget vel, at vi ikke har haft nogen særlig succes herhjemme med at nedsætte disse tværgående organer, vi har ikke haft megen succes med revisionen, som er tværgående, med statsrationaliseringen, som er tværgående, med planlægningen, som er tværgående, men det er jo ikke et argument for, at det ikke vil lykkes med forureningsbekæmpelsen, for det, der har været i vejen med de 3 første områder, har overalt været, at der ikke har været den tilstrækkelige politiske vilje. Hvis man accepterer nødvendigheden af at bekæmpe forureningen og herefter sætter den nødvendige politiske vilje ind, vil det også lykkes med et tværgående organ, og da det er et tværgående problem, er det ikke de enkelte ministerier, men det tværgående organ, som må løse problemet.

Jeg forstår imidlertid, at vi kommer til at behandle disse spørgsmål videre i et udvalg. Vi vil stille forslag om, at det videre arbejde kommer til at ske i et 21 mands udvalg, dels på grund af det meget store område; som forslaget dækker, dels på grund af den betydelige vigtighed, som er tilknyttet forslaget, og jeg vil understrege, at socialdemokratiet af al kraft og magt vil forsøge at få gennemført de helt konkrete forslag, vi har stillet, uden nødvendigvis i alle tilfælde at afvente en indstilling fra forureningsrådet eller udvalget, fordi vi som nævnt er af den opfattelse, at det kan gøres nu.

Jeg skal ikke på indeværende tidspunkt tage stilling til den foreslåede dagsorden; jeg forstår, at der er blevet anmodet om en pause i forhandlingerne og skal efter den pause redegøre for socialdemokratiets stilling.

Knud Bro: Hr. Kampmann fremturer med, at regeringen ikke har gjort noget i denne sag, og at regeringen ikke vil gøre noget. Den diskussion skal jeg forære hr. Kampmann, men det forekommer mig, at

socialdemokratiet og hr. Kampmann i denne sag har glemt partifællen K. K. Steinckes ord: en statsmand leder udviklingen, en politiker leder efter en offentlig mening.

Hr. Kampmann sagde nu i sidste omgang, at det afgørende for socialdemokratiet ikke er, om man får dette direktorat. Må jeg så ikke sige, at når det er hovedindholdet i forslaget, var det måske rimeligt, at man overvejede det nærmere; det er just derfor, regeringen har nedsat det omtalte råd.

Jeg skal i øvrigt ikke gøre mange bemærkninger, blot sige, at jeg fik ret i uhyggelig grad, når jeg allerede i mit første indlæg sagde, at nu skal vi ikke bare vogte os for dem, der ikke vil gøre noget, nu skal vi også til at passe på de sidste dages hellige, der kan klare hovedrengøringen inden jul; det har hr. Morten Lange jo levet op til i enestående grad. Jeg beklager meget, at hr. Morten Lange ikke kunne dy sig for at forpøpse denne sag; det dagsordensforslag, hr. Morten Lange har stillet, må være stillet efter princippet „tænk på et tal“.

Niels Jørgen Nielsen: Jeg vil gerne komme med et par korte bemærkninger foranlediget af hr. Sigsgaards og fru Hanne Reintofts indlæg. Begges udtalelser var jo en stærk bekræftelse af det, jeg nævnte i mit første indlæg om manglende oplysning vedrørende forholdene inden for den moderne levnedsmiddelproduktion.

Fru Hanne Reintoft udtalte sig meget stærkt til fordel for et fuldstændigt forbud imod anvendelse af kemikalier i levnedsmiddelproduktionen og mente, at det kun var fabrikanterne, der havde nogen fornøjelse af denne anvendelse. Jeg vil gerne sige, at hvis det virkelig skulle efterleves, ville det få meget alvorlige følger for løsningen af verdensfødevareproblemet, og jeg tør nok antyde, at det blev ikke kemikaliefabrikanterne, der kom til at lide mest under det, men det blev mennesker i de lande, hvor det kniber med at skaffe føden. Det er jo i høj grad et internationalt problem; derfor må vi også regne med, at varer, der importeres her til landet, kan være inficeret, og derfor må de tages med ind under behandlingen. Jeg synes, det skal siges, at dansk levnedsmiddelproduktion — og det gælder lige fra landbrugsvarer til

[Niels Jørgen Nielsen.]

hele den øvrige produktion — på dette område har handlet overordentlig ansvarsbevidst.

Hr. Sigsgaard fremhævede Sverige som et forbillede; det duer i hvert fald ikke på det område. Det vil nok være vanskeligt at finde noget sted, hvor man så tidligt var inde på at få hold på disse ting, som netop i landbrugsministeriets giftævn.

Jeg nævnte i mit første indlæg, at miljøforskningen på dette område er bagefter, og at der skal sættes ind her, men det ville være helt forkert at fremstille det, som om der handles uansvarligt, og jeg vil gerne henstille til hr. Sigsgaard og fru Hanne Reintoft, at de afholder sig fra at misbruge forureningsproblemerne til en så helt usaglig og ensidig propaganda.

Om det stillede dagsordensforslag kan jeg sige, at venstre ikke kan give det tilslutning; venstre kan ikke behandle store statsbevillinger på en så uansvarlig måde, som det ville være at vedtage det af hr. Morten Lange stillede dagsordensforslag.

(Kort bemærkning).

Morten Lange: Indenrigsministeren var lidt bekymret over mit dagsordensforslag, idet han mente, at man også i dette tilfælde skulle afvente forureningsrådets prioritering. Jeg er ked af at skulle sige det, men spørgsmålet om rensningsanlæg er i den grad gennearbejdet i kommunerne og gennemtygget i mange kommuner; der ligger projekter, som står til gennemførelse, og som burde gennemføres meget hurtigt. Man kan se i en publikation, folketinget for nylig har fået, at København langt slår Sverige i den landskamp, der hedder at føre mest urensset kloakvand ud i Øresund. Opgaverne er allerede så oplagt prioriteret, at dette det største område for anvendelse af offentlige midler kan man roligt sikre en forhåndsbevilling. Jeg tror ikke, at forureningsrådet, hvis ministeren over for det antyder, at en sådan bevillingsfremgangsmåde er mulig, vil andet end gribe til med begge hænder, eller hvad de nu ellers griber med, og sige: det er naturligvis klart, for denne opgave har så høj en prioritet, hvad alle ved.

Hr. Knud Bro var så flink at udnævne

mig til en af de sidste dages hellige, som ville klare et eller andet før jul. Så vidt jeg husker, er det sådan med de sidste dages hellige, at det slet ikke er før jul, de vil klare noget, og i øvrigt skal jeg blot gøre opmærksom på, at jeg ikke er hellig og altså heller ikke en af de sidste dages sådanne. Hr. Knud Bros øvrige bemærkninger var af samme skuffe. Det tal, jeg foreslår, er naturligvis velovervejet og gennemdiskuteret med mine økonomisk sagkyndige kolleger. Det er helt i stil med forslag, vi tidligere har fremført om at overføre midler til den omtalte fond, og også da understregede vi stærkt, at det netop var til finansiering af rensningsanlæg og kloakeringsanlæg, disse midler skulle bruges. Der er intet som helst nyt i det. Det er sager, vi med ret og rimelighed har ført frem igennem årene, og som vi mener hører hjemme i denne debat. Det kan ikke komme overraskende for nogen, og der er også tænkt meget præcist over størrelsen af beløbet. Vi har fået oplyst fra en af regeringens talsmænd, at det samlede projekt for rensningsanlæg er et 5 milliarders projekt, og det svarer til tal, der er kendt; en 10 pct.s første investering turde vel være en rimelig begyndelse, hvis man overhovedet skal se at få begyndt. Som sagt, det er et realistisk tal, og det burde regeringen på den ene eller den anden måde sørge for at få anerkendt, inden regeringen nu måske, som det er antydnet, sørger for, at regeringspartiernes medlemmer stemmer en fornuftig dagsorden ned; det vil svække tilliden til den meget venlige og forstandige tale, som ministeren ellers lagde frem om sine gode ønsker.

Man skal lægge mærke til, at det ikke er penge, som jeg foreslår brugt inden jul, som hr. Knud Bro antydede, tværtimod, det er penge, som skal være til rådighed i næste finansår, når kasseoverskuddet er konstateret, og som der kan planlægges for. Men bevillingen kan ikke være mindre, hvis der skal være mening i rengørelsen af dette land.

Aksel Larsen: Det er blevet mig berettet, at hr. Sigsgaard har behaget her fra tingets talerstol at referere nogle udtalelser, der er faldet under en fjernsynsoptagelse ude i Gyngemosen, og som ellers først er offentligt tilgængelige i morgen aften. Det skulle han ikke høre ilde for, hvis han havde refe-

[Aksel Larsen.]

reret korrekt. Det, jeg sagde derude, var, at jeg foreslog regeringen at tage det bebudede kasseoverskud og putte det i en fond, som i det væsentlige kunne bruges til at nedbringe renten ved finansiering af boligbyggeri. Jeg kan ikke se, hvorledes dette skulle kunne stride mod den dagsorden, hr. Morten Lange har foreslået.

Tredje næstformand (*From*): Jeg skal her afbryde forhandlingen og efter henstilling udsætte mødet til kl. 16.10.

Mødet udsat kl. 15.40.

Mødet genoptaget kl. 16.10.

Forhandlingen genoptoges.

Ordføreren for forslagsstillerne (*Kampmann*): Som bebudet før pausen i forhandlingerne skal jeg redegøre for socialdemokratiets stilling til SFs forslag om motiveret dagsorden.

Den er jo formelt ikke særlig præcis og bærer vel nok præg af at være skrevet lidt hurtigt og måske ikke med ganske fuld omtanke hele vejen igennem, men da statens bygge- og boligfond hidtil og vel også fremover skal anvendes bl. a. til kommunernes finansiering af rensnings- og kloakanlæg, dækker forslaget efter vor opfattelse sagens realitet, idet vi jo ved mange tidligere lejligheder har tilkendegivet, at vi ønsker en betydelig udvidelse af statens bygge- og boligfond også til dette formål. Samtidig tillægger vi dagsordensforslaget, at man prioriterer bekæmpelsen af forurening meget højt, og vort forslag har jo netop ønsket at tage hul på problemerne og ikke afvente den ene og den anden og den tredje kommission og råd, og derfor kan vi også tilslutte os den høje prioritering, som ligger i forslaget om motiveret dagsorden.

Ud fra disse begrundelser kan socialdemokratiet støtte og vil stemme for forslaget om motiveret dagsorden.

Knud Bro: Idet jeg henviser til de bemærkninger, jeg allerede har gjort, skal jeg på mit partis vegne anbefale at stemme imod.

Svend Haugaard: Hvis man ikke skal tage ansvaret for sagens videre forløb, kan man stille mange dejlige forslag. Selv om, som vi hørte, boligen ikke skal have hele finanslovsforslagets overskud, er der jo uddannelse, trafik og statshospitaler og så altså også forurening, og nu kommer der et dagsordensforslag på 500 mill. kr. til en enkelt del af det meget store problemkompleks, som forureningen er.

Bortset fra at der næppe er kapacitet teknisk til at klare det det første år, og bortset fra at spørgsmålet om biologiske, mekaniske eller kemiske anlæg ikke er afklaret, vil det være helt urigtigt uden varsel og overvejelse at placere 500 mill. kr. til en sådan enkelt del, hvor det ikke engang er oplagt, hvem der skal betale. Det er i hvert fald ikke givet, at staten skal betale alt.

Jeg sagde i mit første indlæg, at vi fra radikal side ville prioritere ud fra en balance mellem farlighed og økonomi, og jeg tilføjede, at det virkelig farlige skulle vi tage fat på straks, uanset om det var dyrt. Det står jeg ved. Men det er jo ikke givet, at netop dette område her alene er det farligste, og af disse grunde og især også, fordi der, som vi har hørt af ministeren, er sat meget i gang fra regeringens side og kommer meget i gang, samt for ikke at forøge forureningen med alt for meget politisk pop, vil vi fra radikal side stemme imod.

Morten Lange: Ved politisk pop forstår man at fremsætte forslag, som man ikke vil finansiere. Dette til hr. Svend Haugaard.

Det forekommer mig, at den siddende regering har et betydeligt ansvar for at have reduceret midlerne i bygge- og boligfonden. Det er et stykke tid siden, vi fra mit partis side foreslog at få disse penge bragt tilbage til boligfonden netop med det specielle formål, som også er citeret i dette dagsordensforslag. Det forekommer mig derfor overordentlig ubetænksomt af regeringen, at den blot og bart afviser at give noget som helst udsagn om en finansiering

[Morten Lange.]

af det mest aktuelle af alle de forenings-spørgsmål, hvor offentlig finansiering kommer ind som en central form.

Jeg synes, det er en sørgelig udgang, og det giver ringe tillid til, at regeringen faktisk vil løse de opgaver, som statsministeren så smukt startede med i sin åbningstale som noget af det vigtigste. Hvis det vigtigste slet ingen penge skal have, så bliver vi et fattigt land.

Sigsgaard: Det forekommer mig at være rigtigt, når hr. Morten Lange i sit første indlæg så stærkt understregede betydningen af, at man ikke glemmer, at dette her koster penge, og at det ikke er nok med billig velvilje. Jeg var også selv inde på det i mit første indlæg.

Jeg vil ikke lægge skjul på, at jeg er en smule betænkelig ved, at SF her foreslår, at man nu starter med en stor bevilling af skattemidlerne. Jeg tror selvfølgelig nok, man må indse, at der skal midler til, også midler over skatten. På den anden side bør det princip slås fast, som er nedlagt i forslaget til beslutning, som vi behandler her, at de, som forårsager foreningen, i første række må være med til at betale. Og for en række af foreningsområderne, f. eks. i høj grad vandforeningen, gælder det, at det er industrien, der har hovedansvaret for foreningen, og derfor ville det være rimeligt, om man hurtigt nåede frem til at vedtage forslag som f. eks. dem, jeg skitserede før, om at aktieselskabsskatten blev forøget og dækningsafgiften af erhvervsjendomme blev forøget. Det kan vi nok ikke nå frem til i dag, men det er vigtigt, at det bliver understreget, at man også må gå den vej.

Af disse grunde er jeg altså en anelse betænkelig ved dagsordensforslaget, fordi det ligesom kan tilsløre det forhold, at de, der forårsager foreningen, også bør betale for det. På den anden side er det som sagt vigtigt, at denne sag ikke bare svømmer hen i velvilje, og det var der en tendens til i første del af debatten, hvor et par ordførere stod op og sagde: ja, dette her, det er jo noget, vi alle sammen er enige om, og det lød jo så smukt og så dejligt.

Dernæst har regeringen jo gennem sin finanspolitik foretaget en overbudgettering og en voldsom købekraftsbegrænsning, en

alt for voldsom købekraftsbegrænsning. Der sker ingen skade ved, tværtimod ville det være til gavn, hvis man råder lidt bod på det dér, hvis man mildner regeringens greb om skatteyderne, og det vil bl. a. ske, hvis man vedtager dagsordensforslaget her.

Endelig er det formål, som pengene tænkes anvendt til, rensningsanlæg, kloakanlæg og forskellige formål i forbindelse med boligbyggeriet, meget væsentligt, og dér må det offentlige kraftigt ind i billedet, som jeg også var inde på det i mit første indlæg, det er et formål, der skal fremmes.

Disse sidste tre grunde taler for, at man støtter dagsordensforslaget, og VS vil da også støtte det, men vi gør altså opmærksom på de betæneligheder, som jeg her har nævnt, og vi gør opmærksom på, at vi senere må tage finansieringen af foreningsopgaverne op i det hele taget, og dér må erhvervslivet altså ind i billedet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Forslaget om motiveret dagsorden af Morten Lange (se sp. 1590)

forkastedes med 72 stemmer mod 50; 1 medlem tilkendegav, at han hverken stemte for eller imod.

Forslaget til folketingsbeslutnings overgang til anden (sidste) behandling
vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Kaj Andresen): Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til et udvalg på 21 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Første næstformand (Kaj Andresen): Der er ikke mere på dagsordenen.

Fra følgende medlemmer har jeg modtaget anmodning om, at den af undervisningsministeren i dag afgivne redegørelse må blive sat til forhandling: K. B. Andersen, Knud Bro, Camre, Robert Christensen, Meta Ditzel, Gunhild Due, Holger Hansen, Svend Haugaard, Peter Jørgensen, Aksel Larsen, Gerda Møller, Orla Møller, Per Møller, Knud Nielsen, Bertel Pedersen, Ellen Strange Petersen, Karl Max Rasmussen, Else-Merete Ross og Stetter.